

De Joden: van mest op het land tot sieraad voor as

Profetieën die zijn uitgekomen, en voor ons heidenen tot waarschuwing

Met daarbij een onderzoek naar het getal 215 in de Bijbelse tijdrekening, naar wat Josephus, Ussher, Newton en Guinness daarover schreven, en naar wat de sterrenhemel in 2026 aanwijst

Romeinen 11:22 *Zie dan de goedertierenheid en de strengheid van God; de strengheid wel over degenen, die gevallen zijn, maar de goedertierenheid over u, indien gij in de goedertierenheid blijft; anderszins zult ook gij afgehouden worden.*

Jeremia 9:22 *Spreek: Zo spreekt de HEERE: Ja, een dood lichaam des mensen zal liggen, als mest op het open veld, en als een garve achter den maaier, die niemand opzamelt.*

Jesaja 61:3 *Om den treurigen Sions te beschikken dat hun gegeven worde sieraad voor as, vreugdeolie voor treurigheid, het gewaad des lofs voor een benauwden geest; opdat zij genaamd worden eikebomen der gerechtigheid, een planting des HEEREN, opdat Hij verheerlijkt worde.*

Romeinen 11:15 *Want indien hun verwerping de verzoening is der wereld, wat zal de aanneming wezen, anders dan het leven uit de doden?*

"Am Yisrael chai", het volk Israël leeft. Beeld: StandWithUs.

Inhoudsopgave

Inleiding.....	5
1. De beenderen zijn voor God en voor Israël belangrijk.....	6
1.1 Geen been van Hem zal verbroken worden	6
1.2 Jozef was tot op het bot gelovig in de landbelofte	6
2. Sichem, de navel van de geboorte van Israël.....	7
2.1 De eerste belofte en de eerste aankoop	7
2.2 Jozua te Sichem	7
2.3 Het graf van Jozef vandaag	8
2.4 De volken als wetgever over Samaria.....	9
2.5 "Ik zal Sichem delen"	10
2.6 De Jakobsbron.....	11
2.7 Wijn uit Judea en Samaria.....	12
2.8 God zal opstaan tot de strijd: de eenheid hersteld	14
3. Mest op het land: een vernederende straf, en haar vervulling	15
3.1 Verbroken beenderen als straf	15
3.2 Lessen en bewijzende getuigenissen	15
3.3 Het bewijsmateriaal van Neurenberg.....	16
3.4 Van de kampen naar het land.....	17
4. God zal ook de uitvoerders van deze profetieën bezoeken.....	18
5. Het dal van de dorre doodsbeenderen.....	19
5.1 Het gezicht van Ezechiël 37.....	19
5.2 Yad Vashem: het dal en de tekst.....	19
5.3 Jeremia: groter dan de uittocht uit Egypte	21
5.4 Psalm 102, de psalm van de as	21
5.5 Bkering van Israël en oordeel over de heidenen	22
6. Sieraad voor as: de wedergeboorte van land en volk.....	24
6.1 Het anagram van Jesaja.....	24
6.2 Op grond van het nieuwe verbond.....	24
6.3 De aanval op de vreugdeolie.....	25
7. Rekensommen: tweemaal 215 jaar voor Israël en 214 jaar voor de beenderen van Jozef	26
7.1 De 430 jaar van Exodus 12:40 en Galaten 3:17	26
7.2 Het vierde geslacht	26
7.3 Dubbele controle: van Abraham tot Egypte	27

7.4 De reis van de beenderen van Jozef.....	27
7.5 Samenvatting	28
8. Het getal 215, de wijzen uit het Westen en de hemel in 2026	29
8.1 Gods Woord en de sterrenkunde.....	29
8.2 Verantwoording: wat in hun werken staat en wat eraan wordt toegeschreven	30
8.3 Josephus en Ussher: de 215 jaar in de tijdrekening.....	31
8.4 Isaac Newton: de sterren als klok van de geschiedenis	31
8.5 Johannes Kepler: de grote conjuncties.....	32
8.6 Henry Grattan Guinness en het jaar 1917.....	33
8.7 Van 691 naar 1981 en 2026: de 1290 en de 1335 jaar	34
8.8 Wat de hemel in 2026 aanwijst.....	35
Slot: de wijzen uit Perzië en de gruwelen van Babylon	36
Elam.....	36
Babylon	36
Geraadpleegde bronnen	38

Inleiding

Deze studie volgt één lijn door de Schrift en door de geschiedenis: de lijn van de beenderen. Zij begint bij het gebeente van Jozef, dat op zijn uitdrukkelijk bevel uit Egypte werd opgevoerd en na een reis van ruim twee eeuwen te Sichem werd begraven, op de akker die Jakob had gekocht en op de plaats waar de HEERE aan Abraham voor het eerst het land beloofde. Zij loopt door de profeten, die aan het ongehoorzame Israël voorzagen dat zijn doden zouden liggen "als mest op het open veld", verstrooid onder heidenen die het niet kende. Zij gaat door de kampen van de twintigste eeuw, waar die woorden een letterlijke vervulling hebben gekregen die men nauwelijks kan opschrijven. Zij eindigt bij het dal van de dorre doodsbeenderen dat levend werd, en bij het "sieraad voor as" dat God aan de treurigen van Sion belooft.

De studie heeft twee bedoelingen. De eerste is dat wij, gelovigen uit de volken, zouden zien hoe letterlijk God Zijn Woord vervult, in het oordeel en in het herstel, opdat wij niet hoogmoedig zijn tegenover de natuurlijke takken, "maar vrezen" (Romeinen 11:20). De tweede is dat wij de tijd zouden verstaan. Daarom volgt na de profetieën een hoofdstuk met rekensommen, waarin het getal 215 telkens terugkeert, en een hoofdstuk over wat de "wijzen uit het Westen", Josephus, Ussher, Newton en Guinness, over de tijdrekening hebben geschreven, en over wat de sterrenhemel in 2026 aanwijst. In dat laatste hoofdstuk is zorgvuldig onderscheiden tussen wat in hun werken is na te slaan en wat er in onze dagen aan hen wordt toegeschreven; de lezer vindt daarover een afzonderlijke verantwoording. Alle Schriftplaatsen zijn uit de Statenvertaling, met de versnummering van die vertaling.

1. De beenderen zijn voor God en voor Israël belangrijk

1.1 Geen been van Hem zal verbroken worden

De Schrift hecht aan het gebeente een betekenis die ons, moderne westerlingen, vreemd is geworden. Van de rechtvaardige zegt de psalm:

Psalm 34:21 *Hij bewaart al zijn beenderen; niet een van die wordt gebroken.*

Dat woord is aan het kruis vervuld. De Joden vroegen Pilatus de benen van de gekruisigden te breken, opdat de lichamen niet op de sabbat aan het kruis zouden blijven; de krijgsknechten braken de benen van de twee anderen, "maar komende tot Jezus, als zij zagen, dat Hij nu gestorven was, zo braken zij Zijn benen niet" (Johannes 19:31-33). Johannes tekent erbij aan: "Want deze dingen zijn geschied, opdat de Schrift vervuld worde: Geen been van Hem zal verbroken worden" (Johannes 19:36). Zo wees het paaslam heen naar Christus:

Exodus 12:46 *In een huis zal het gegeten worden; gij zult van het vlees niet buiten uit het huis dragen, en gij zult geen been daaraan breken.*

1.2 Jozef was tot op het bot gelovig in de landbelofte

Jozef had, letterlijk tot op zijn botten, geloof in de belofte die God aan Abraham, Izak en Jakob had gedaan:

Hebreeën 11:22 *Door het geloof heeft Jozef, stervende, gemeld van den uitgang der kinderen Israëls, en heeft bevel gegeven van zijn gebeente.*

Jozef had dus meer geloof in de belofte aan Abraham dan menig christen die de beloften aan Israël vergeestelijkt en geen geloof heeft in Gods profetisch Woord over de toekomst van dat volk, terwijl hij in Jesaja, Ezechiël en Zacharia beloften leest die nog veel duidelijker en uitvoeriger zijn. Jozef had als onderkoning van Egypte in een prachtig graf begraven kunnen worden. Hij koos anders: hij geloofde in de lichamelijke beloften van God, en juist dát maakte hem geestelijk. Het vergeestelijken van beloften maakt een mens niet vanzelf geestelijk.

Genesis 50:24-25 *En Jozef zeide tot zijn broederen: Ik sterf; maar God zal u gewisselijk bezoeken, en Hij zal u doen optrekken uit dit land, in het land, hetwelk Hij aan Abraham, Izak en Jakob gezworen heeft. En Jozef deed de zonen van Israël zweren, zeggende: God zal u gewisselijk bezoeken, zo zult gij mijn beenderen van hier opvoeren!*

Dit is nauwkeurig vervuld:

Jozua 24:32 *Zij begroeven ook de beenderen van Jozef, die de kinderen Israëls uit Egypte opgebracht hadden, te Sichem, in dat stuk velds, hetwelk Jakob gekocht had van de kinderen van Hemor, den vader van Sichem, voor honderd stukken gelds, want zij waren aan de kinderen van Jozef ter erfenis geworden.*

Hoeveel tijd er is verlopen tussen de dood van Jozef en de begrafenis van zijn beenderen te Sichem, wordt in hoofdstuk 7 uitgerekend.

2. Sichem, de navel van de geboorte van Israël

2.1 De eerste belofte en de eerste aankoop

Sichem, het huidige Nablus, is de plaats waar de eerste belofte aan Abraham werd gedaan. De beenderen van Jozef keerden dus terug naar precies de plek waar God het land voor het eerst aan Abraham beloofde en waar Abraham voor het eerst een altaar bouwde voor de God des hemels:

Genesis 12:6-7 *En Abram is doorgetogen in dat land, tot aan de plaats Sichem, tot aan het eikenbos More; en de Kanaänieten waren toen ter tijd in dat land. Zo verscheen de HEERE aan Abram, en zeide: Aan uw zaad zal Ik dit land geven. Toen bouwde hij aldaar een altaar den HEERE, Die hem verschenen was.*

Volgens de rede van Stefanus zouden ook de broeders van Jozef, de stamvaders van Israël, daar begraven zijn:

Handelingen 7:15-16 *En Jakob kwam af in Egypte, en stierf, hijzelf en onze vaders. En zij werden overgebracht naar Sichem, en gelegd in het graf, hetwelk Abraham gekocht had voor een som gelds, van de zonen van Emmor, den vader van Sichem.¹*

Zoals Abraham van de zonen van Heth het stuk land had gekocht waarop de spelonk van Machpela ligt, waar hijzelf, Sara, Izak, Rebekka, Jakob en Lea begraven liggen, zo kocht Jakob bij Sichem een stuk land, en daar bracht hij een offer op het altaar dat hij noemde: "De God Israëls is God!"

Genesis 33:18-20 *En Jakob kwam behouden tot de stad Sichem, welke is in het land Kanaän, als hij kwam van Paddan-Aram; en hij legerde zich in het gezicht der stad. En hij kocht een deel des velds, waarop hij zijn tent gespannen had, van de hand der zonen van Hemor, den vader van Sichem, voor honderd stukken gelds. En hij richtte aldaar een altaar op, en noemde het: De God Israëls is God!*

Dit was de eerste maal dat de naam Israël, de nieuwe naam van Jakob, door een wettige koop aan een stuk grond in het beloofde land werd verbonden. Sichem ligt dus niet alleen in het land dat God aan Israël beloofde; het is daarenboven door Jakob gekocht land.

2.2 Jozua te Sichem

Jozua bracht het volk uit de woestijn in het beloofde land en herinnerde het te Sichem, ruim drie eeuwen na de aankoop door Jakob, aan de belofte aan Abraham:

Jozua 24:1-3 *Daarna verzamelde Jozua al de stammen van Israël te Sichem, en hij riep de oudsten van Israël, en deszelfs hoofden, en deszelfs richters, en deszelfs ambtlieden; en zij stelden zich voor het aangezicht van God. Toen zeide Jozua tot het ganse volk: Alzo zegt de HEERE, de God Israëls: Over gene zijde der rivier hebben uw vaders van ouds gewoond, namelijk Terah, de vader van Abraham, en de vader van Nahor; en zij hebben andere goden gediend. Toen nam Ik uw vader Abraham van gene zijde der rivier, en deed hem wandelen door het ganse land Kanaän; Ik vermeerderde ook zijn zaad en gaf hem Izak.*

Nadat Jozua het volk het land had binnengeleid, riep hij heel Israël te Sichem samen voor een laatste verbondsvernieuwing:

¹ Stefanus voegt hier de twee aankopen van de aartsvaders in één zin samen: Abraham kocht de spelonk van Machpela te Hebron (Genesis 23), Jakob de akker te Sichem (Genesis 33:19). De uitleggers hebben dit verschillend opgelost; voor het betoog is van belang dat de Joodse overlevering in de dagen van Stefanus het graf van de stamvaders bij Sichem kende.

Jozua 24:23-28 *En nu, doet de vreemde goden weg, die in het midden van u zijn, en neigt uw harten tot den HEERE, den God van Israël. En het volk zeide tot Jozua: Wij zullen den HEERE, onzen God, dienen, en wij zullen Zijner stem gehoorzamen. Alzo maakte Jozua op dienzelfen dag een verbond met het volk; en hij stelde het hun tot een inzetting en recht te Sichem. En Jozua schreef deze woorden in het wetboek Gods; en hij nam een groten steen, en hij richtte dien daar op onder den eik, die bij het heiligdom des HEEREN was. En Jozua zeide tot het ganse volk: Ziet, deze steen zal ons tot een getuigenis zijn; want hij heeft gehoord al de redenen des HEEREN, die Hij tot ons gesproken heeft; ja, hij zal tot een getuigenis tegen ulieden zijn, opdat gij uw God niet liegt. Toen zond Jozua het volk weg, een ieder naar zijn erfdeel.*

Hierna, zo meldt vers 32, werden de beenderen van Jozef te Sichem begraven. Die begrafenis was de lichamelijke afsluiting van de uittocht: de belofte was voor het volk een tastbare werkelijkheid geworden.

2.3 Het graf van Jozef vandaag

Het graf van Jozef te Nablus in de huidige toestand. Foto: JNS.

Dat Sichem, het huidige Nablus, sinds de hernieuwde geboorte van de staat Israël in 1948 een brandhaard is, is vanuit profetisch oogpunt veelzeggend. Dat de wereldopinie en de politieke strijd zich zo hevig samentrekken op precies de plaats waar de belofte aan Abraham begon, wijst erop dat ook Gods tegenstander weet heeft van de wortel: de belofte, en de plaats waar het land aan Abraham en zijn nageslacht werd toegezegd. Het is in geestelijke zin strategisch gebied. De strijd om Sichem is in de kern een strijd om de geldigheid van Gods verbond met de aartsvaders; wie Israël het recht op Sichem ontkent, stelt voor de vijanden van Israël het hele fundament van de landbelofte ter discussie. Juist dit gebied, het hart van Samaria, wordt sinds 1948 door de wereldgemeenschap opgeëist als de kern van een toekomstige Palestijnse staat.²

Midden in Nablus ligt het graf van Jozef. Het is in de afgelopen decennia herhaaldelijk het doelwit geweest van vernieling en brandstichting; het waren ten diepste aanvallen op de "beenderen" van het volk, pogingen om de lichamelijke aanwezigheid en de geschiedenis van Israël op die plaats uit te wissen.³ In april 2022 werd het graf opnieuw door Palestijnen vernield te midden van

² Wikipedia, "West Bank", https://en.wikipedia.org/wiki/West_Bank.

³ Messianic Bible, "UN discusses attacks after arsonists set fire to Joseph's Tomb", <https://free.messianicbible.com/news/un-discusses-attacks-after-arsonists-set-fire-to-josephs-tomb/>.

oplopende spanningen; de Israëlische premier sprak van een razernij van vernietiging.⁴ Sinds 2022 is Nablus bovendien het middelpunt van een nieuwe gewapende groep, "The Lion's Den" (Areen al-Usud), die vanuit de kasba van de stad opereert; het VN-bureau OCHA rapporteert wekelijks over de gewelddadige confrontaties in dit gebied, en Nablus behoort daarin telkens tot de gebieden met de meeste invallen en geweldsincidenten.⁵ Het is geen toeval dat de strijd zich samentrekt in de stad van de eerste belofte; de vijand gebruikt Nablus als bolwerk om de toegang tot het graf van Jozef en de Jakobsbron onmogelijk te maken.

De stichting Christenen voor Israël vat de recente geschiedenis van het gebied zo samen: in de Zesdaagse Oorlog van 1967 veroverde Israël Judea en Samaria op Jordanië, dat de streek sinds 1948 bezet hield; het aanbod van land voor vrede werd afgewezen; na de Jom Kippoeroorlog van 1973 kwam de Joodse terugkeer naar de heuvels van Samaria op gang, met dorpen, steden, wegen, dadelplantages in de Jordaanvallei en wijngaarden in Judea, zodat er inmiddels meer dan vierhonderdduizend Joden wonen; maar een groot deel van de wereld ziet de streek als het hart van een toekomstige Palestijnse staat waarin voor Joden geen plaats meer zal zijn, noemt haar "bezet gebied" en haar Joodse bewoners "kolonisten".⁶

2.4 De volken als wetgever over Samaria

De kern van de internationale bemoeienis is de stelling dat Joodse aanwezigheid in Samaria onwettig is. Resolutie 2334 van de Veiligheidsraad (2016) zegt het in haar eerste artikel met zoveel woorden:

Resolutie 2334 (2016), artikel 1 *Reaffirms that the establishment by Israel of settlements in the Palestinian territory occupied since 1967, including East Jerusalem, has no legal validity and constitutes a flagrant violation under international law.*⁷

Eind 2022 nam de Algemene Vergadering resolutie 77/247 aan, die het Internationaal Gerechtshof in Den Haag om een advies vroeg over de juridische gevolgen van de Israëlische aanwezigheid. Het Hof oordeelde op 19 juli 2024 dat de voortdurende aanwezigheid van Israël in de "bezette Palestijnse gebieden", Samaria en Nablus inbegrepen, onrechtmatig is en zo spoedig mogelijk moet worden beëindigd; in 2025 volgde een tweede advies over de humanitaire verplichtingen.⁸ Het aantal VN-resoluties tegen Israël is sindsdien verder gestegen; alleen al in december 2025 nam de Algemene Vergadering opnieuw een reeks resoluties aan waarin de terugtrekking uit deze gebieden en de erkenning van een Palestijnse staat worden geëist.⁹ In september 2023 werd het oude Jericho als Palestijns erfgoed op de Werelderfgoedlijst geplaatst, en voor de oude stad van Nablus loopt sindsdien een vergelijkbaar traject, waarin de nadruk wordt gelegd op de Kanaänitische en islamitische geschiedenis en de Joodse aanspraak op grond

⁴ BBC News, "Joseph's Tomb: Palestinians vandalise Jewish holy site", 11 april 2022, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-61040362>; OCHA, Protection of Civilians Report 8-21 maart 2022, <https://www.ochaopt.org/poc/8-21-march-2022>.

⁵ OCHA, Protection of Civilians Reports, <https://www.ochaopt.org/>.

⁶ Christenen voor Israël, "Judea en Samaria", <https://www.christenenvoorisrael.nl/projecten-overzicht/judea-en-samaria>.

⁷ VN-Veiligheidsraad, resolutie 2334 van 23 december 2016, <https://www.un.org/webcast/pdfs/SRES2334-2016.pdf>; Wikipedia, "Resolutie 2334 Veiligheidsraad Verenigde Naties".

⁸ Internationaal Gerechtshof, zaak 186, advies van 19 juli 2024, <https://www.icj-cij.org/case/186>.

⁹ UNISPAL, "General Assembly adopts resolutions ... December 2025", <https://www.un.org/unispal/document/general-assembly-adopts-resolutions-human-rights-violations-settler-violence-and-humanitarian-situation-in-the-opt-action-by-un-system-relevant-to-the-question-of-palestine-december-2025/>.

van de aartsvaders buiten beeld blijft.¹⁰ Door de geschiedenis te herschrijven, meent men de belofte van God aan Abraham, Izak en Jakob te kunnen doorhalen.

Het advies van het Hof in Den Haag vormt de "wetgevende" grondslag van de huidige resoluties; in de ogen van de profetie is dit de menselijke rechtspraak die de belofte aan Abraham nietig verklaart. Nederland faciliteert deze juridische aanval op Gods eeuwige beloften: als gastland van het Internationaal Gerechtshof en het Internationaal Strafhof biedt het het podium waarop de landrechten van Jakob "onrechtmatig" worden verklaard. Terwijl de rechtspraak in Den Haag zich tegen Israël keert, zijn de nationale wetten van Nederland, rond het huwelijk, het gender en het leven, een steeds grotere gruwel voor God geworden. Gods Woord leert dat God de volken op twee zaken oordeelt: hun zedelijke staat en hun behandeling van Zijn land en Zijn volk. Nederland tart God op beide punten. Elk instituut dat Gods land tracht te verdelen, zal zelf ter verantwoording worden geroepen:

Joël 3:2 *Dan zal Ik alle heidenen vergaderen, en zal hen afvoeren in het dal van Josafat; en Ik zal met hen aldaar richten, vanwege Mijn volk en Mijn erfdeel Israël, dat zij onder de heidenen hebben verstrooid, en Mijn land gedeeld.*

God antwoordt zelden onmiddellijk, maar Hij houdt wel degelijk boek, en eens is de maat van de zonde vol. Men denke aan het vierde geslacht dat zou wederkeren "want de ongerechtigheid der Amoriëten is tot nog toe niet volkomen" (Genesis 15:16), aan het woord van Jezus "Gij dan ook, vervult de mate uwer vadersen!" (Matthéüs 23:32), aan de sikkel die wordt gezonden "dewijl de oogst der aarde rijp is geworden" (Openbaring 14:15) en aan Babylon, wier zonden "de ene op de andere gevolgd zijn tot den hemel toe" (Openbaring 18:5). De zonde van Nederland is allang niet meer de zonde van veel goddeloze mensen die goddeloos leven; het is de zonde die door de overheid niet alleen wordt toegelaten, maar wettelijk wordt vastgelegd en in het openbaar gevierd: het "huwelijk" van twee mannen, de abortus, de euthanasie, de ontheiliging van de rustdag, en het ontkennen van Gods landrechten in Sichem via de Verenigde Naties. De godvrezenden zien uit naar het oordeel daarover, opdat de aarde zal weten dat er een God is Die recht doet:

Psalms 58:11-12 *De rechtvaardige zal zich verblijden, als hij de wraak aanschouwt; hij zal zijn voeten wassen in het bloed des goddelozen. En de mens zal zeggen: Immers is er vrucht voor den rechtvaardige; immers is er een God, Die op de aarde richt.*

2.5 "Ik zal Sichem delen"

Tegenover de resolutie die zegt dat de Joodse aanwezigheid "geen juridische geldigheid" heeft, staat het woord van God in de psalmen. Hoe onbedacht zingen wij, gelovigen uit de volken, deze psalmen soms in onze kerken; wie ze in het bovenstaande verband leest, hoort er twee gelijkkluidende profetieën in:

Psalms 60:6-10 *Maar nu hebt Gij dengenen, die U vrezen, een banier gegeven, om die op te werpen, vanwege de waarheid. Sela. Opdat Uw beminden zouden bevrijd worden; geef heil door Uw rechterhand, en verhoor ons. God heeft gesproken in Zijn heiligdom; dies zal ik van vreugde opspringen; ik zal Sichem delen, en het dal van Sukkoth zal ik afmeten. Gilead is mijn, en Manasse is mijn, en Efraïm is de sterkte mijns hoofds; Juda is mijn wetgever. Moab is mijn waspot; op Edom zal ik mijn schoen werpen! juich over mij, o gij Palestina!*

¹⁰ UNESCO, tentative list nr. 5714, "Old Town of Nablus and its environs", <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/5714/>; Decision 45 COM 8B.20 (Tell es-Sultan/Jericho, 2023).

Psalm 108:6-9 *Verhef U, o God! boven de hemelen, en Uw eer over de ganse aarde. Opdat Uw beminden bevrijd worden; geef heil door Uw rechterhand, en verhoor ons. God heeft gesproken in Zijn heiligdom, dies zal ik van vreugde opspringen; ik zal Sichem delen, en het dal van Sukkoth zal ik afmeten. Gilead is mijn, Manasse is mijn, en Efraïm is de sterkte mijns hoofds; Juda is mijn wetgever.*

"Ik zal Sichem delen" (achalleqa Sjechem) gebruikt het Hebreeuwse werkwoord chalaq (Strong H2505): verdelen, porties toewijzen, een erfenis of een buit na de overwinning uitdelen. Het is hetzelfde woord dat wordt gebruikt voor het verdelen van het beloofde land onder de stammen in de dagen van Jozua. Terwijl de Verenigde Naties spreken over het "verdelen" van het land voor twee staten, gebruikt God hetzelfde woord om te zeggen dat Hij het is Die het land aan Zijn volk toewijst. Dat dit tweemaal staat, in twee verschillende psalmen, is een Goddelijke onderstropping. Bij de droom van Farao wordt verklaard wat een herhaling betekent:

Genesis 41:32 *En aangaande, dat die droom aan Farao ten tweeden maal is herhaald, is, omdat de zaak van God vastbesloten is, en dat God haast, om dezelve te doen.*

Twee psalmen zijn ook twee getuigen: "op den mond van twee getuigen, of op den mond van drie getuigen zal de zaak bestaan" (Deuteronomium 19:15). De Verenigde Naties werpen zich op als wetgever over Samaria en Jeruzalem; Psalm 60 zegt onomstotelijk: "Juda is mijn wetgever", de koninklijke stam waaruit de Messias voortkomt.

Psalm 2:4-6 *Die in den hemel woont, zal lachen; de HEERE zal hen bespotten. Dan zal Hij tot hen spreken in Zijn toorn, en in Zijn grimmigheid zal Hij hen verschrikken. Ik toch heb Mijn Koning gezalfd over Sion, den berg Mijner heiligheid.*

Omdat Sichem de plaats is van de eerste belofte en van de eerste aankoop door Jakob, moet het herstel van Sichem in Gods ogen wel hét bewijs worden van de geldigheid van heel Zijn Woord. De spanning rond Sichem is gestegen; het verlossende slotakkoord van God daarover kan niet ver meer zijn.

2.6 De Jakobsbron

De Jakobsbron is een van de weinige plaatsen in het Heilige Land waarvan de echtheid vrijwel onomstreden is. Het is de plek waar de geschiedenis van Jakob, de woorden van Jezus en de profetieën van de eindtijd samenkomen, en zij is tot op heden in Palestijnse handen. De Bijbel noemt de put voor het eerst in het Johannesevangelie, waar de Samaritaanse vrouw de eeuwenoude, toen algemeen bekende overlevering bevestigt:

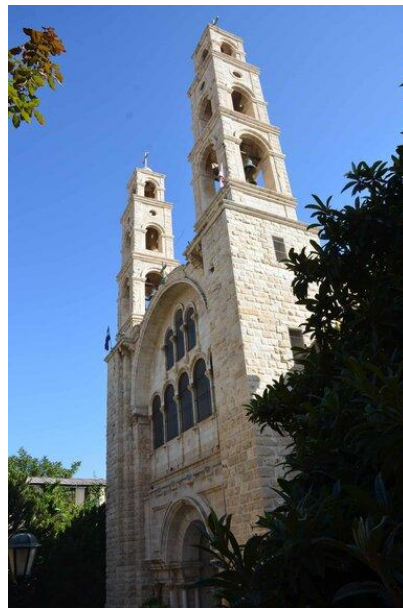
Johannes 4:11-14 *De vrouw zeide tot Hem: Heere! Gij hebt niet om mede te putten, en de put is diep; van waar hebt Gij dan het levend water? Zijt Gij meerder dan onze vader Jakob, die ons den put gegeven heeft, en hijzelf heeft daaruit gedronken, en zijn kinderen en zijn vee? Jezus antwoordde, en zeide tot haar: Een ieder, die van dit water drinkt, zal wederom dorsten; maar zo wie gedronken zal hebben van het water, dat Ik hem geven zal, dien zal in eeuwigheid niet dorsten; maar het water, dat Ik hem zal geven, zal in hem worden een fontein van water, springende tot in het eeuwige leven.*

Het is veelzeggend dat de Jakobsbron precies tussen de berg Gerizim, de berg van de zegen, en de berg Ebal, de berg van de vloek, ligt. Daar sprak Jezus de woorden dat de ure komt waarin men noch op deze berg, noch te Jeruzalem de Vader zal aanbidden, "want de zaligheid is uit de Joden" (Johannes 4:21-22), en daar openbaarde Hij Zich aan de vrouw als de Messias: "Ik ben het, Die met u spreek" (Johannes 4:26). De bron is daar gebleven als een zwijgende getuige van de

aankoop door Jakob en van de woorden van Jezus; wanneer de politieke spanning rond Sichem haar hoogtepunt bereikt, herinnert deze bron de wereld eraan dat de oude rechten nog gelden. De huidige Grieks-orthodoxe kerk van de heilige Photini is over de oorspronkelijke bron gebouwd; de emmer die men in de crypte neerlaat, raakt hetzelfde water waaruit Jakob zijn vee liet drinken en waaruit de Samaritaanse vrouw wilde putten.

De crypte met de Jakobsbron onder de kerk van de heilige Photini te Nablus.

De kerk van de heilige Photini bij de Jakobsbron.

2.7 Wijn uit Judea en Samaria

De Europese Unie, wier bodem doordrenkt is met het bloed van de Joden, heeft bepaald dat producten uit Judea en Samaria niet langer "Made in Israel" mogen dragen, maar uitdrukkelijk als afkomstig uit een "Israëlsche nederzetting" moeten worden geëtiketteerd. Het Hof van Justitie van de Europese Unie oordeelde in november 2019, in een zaak over de wijn van het huis Psagot, dat de consument niet mag worden "misleid" en moet weten dat een product uit bezet gebied

komt.¹¹ Christenen voor Israël noemde de uitspraak een omstreden politiek besluit dat zich eenzijdig tegen de Joodse staat richt, terwijl etikettering bedoeld is voor de voedselveiligheid, en sprak de hoop uit dat Nederland, evenals Duitsland, de richtlijn niet zou toepassen, omdat de boycotbeweging tegen Israël antisemitisch is.¹² Nederland deed het wel: in 2021 legde de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit het Israël Producten Centrum te Nijkerk een boete van 2.100 euro op wegens "consumentenmisleiding", omdat het bleef weigeren de Europese etiketteringsrichtlijn toe te passen.¹³ Amnesty International verklaarde in februari 2026 dat Israël sinds december 2025 een reeks "onwettige maatregelen" heeft genomen om Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever te onteigenen en de annexatie onomkeerbaar te maken.¹⁴

Wijn uit Judea en Samaria, door de wereld "Westbank" genoemd. Bron: Hart4Israel.

Het is opmerkelijk dat men met deze boycot juist de wijnbouw in het hart wil raken, want in de Bijbel is de bloei van de wijngaarden op de bergen van Samaria hét teken van het einde van de ballingschap en van het herstel van Gods goedertierenheid:

Jeremia 31:5-8 *Gij zult weder wijngaarden planten op de bergen van Samaria; de planters zullen planten, en de vrucht genieten. Want er zal een dag zijn, waarin de hoeders op Efraïms gebergte zullen roepen: Maakt ulieden op, en laat ons opgaan naar Sion, tot den HEERE, onzen God! Want zo zegt de HEERE: Roept luide over Jakob met vreugde, en juicht vanwege het hoofd der heidenen; doet het horen, lofzingt, en zegt: O HEERE! behoud Uw volk, het overblijfsel van Israël. Ziet, Ik zal ze aanbrengen uit het land van het noorden, en*

¹¹ Hof van Justitie van de Europese Unie, persbericht 140/19 van 12 november 2019, <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-11/cp190140en.pdf>.

¹² Christenen voor Israël, "Made in Israel mag niet meer", <https://www.christenenvoorisrael.nl/artikelen/made-in-israel-mag-niet-meer>.

¹³ The Rights Forum, "Israël Producten Centrum krijgt boete wegens consumentenmisleiding", 19 april 2021, <https://rightsforum.org/israel-producten-centrum-krijgt-boete-wegens-consumentenmisleiding/>.

¹⁴ Amnesty International, 26 februari 2026, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2026/02/israel-opt-global-impunity-fueling-israels-unlawful-annexation-measures-in-the-west-bank/>.

zal hen vergaderen van de zijden der aarde; onder hen zullen zijn blinden en lammen, zwangeren en barenden te zamen; met een grote gemeente zullen zij herwaarts wederkomen.

Een bedrijfsleider van de Hevron Winery, die al jaren wijn verbouwt in de heuvels van Judea, zei het eenvoudig: in de Bijbel staat dat dit land aan de Joden toebehoort, daarom zijn wij naar Israël gekomen.¹⁵ Terwijl de Verenigde Naties en de Europese Unie de wijnbouw als onwettig bestempelen en boycotten, zien wij er de letterlijke vervulling in van de belofte van Jeremia: de bergen die eeuwenlang dor en kaal waren, dragen weer vrucht voor het teruggekeerde volk.

2.8 God zal opstaan tot de strijd: de eenheid hersteld

Dat dit gebied opnieuw het middelpunt van de strijd is, laat zien dat het herstel nog niet voltooid is. Het "opstaan uit de graven" (Ezechiël 37) begint bij de terugkeer, maar de volle vrede komt pas wanneer de twee houten, Juda en Efraïm, in de hand van God weer één worden (Ezechiël 37:16-17). Juist te Sichem werd die eenheid ooit verbroken: daar scheurde na de dood van Salomo het rijk onder Rehabeam en Jerobeam (1 Koningen 12:1), en daar maakte Jerobeam de hoofdstad van het tienstammenrijk (1 Koningen 12:25); ook de verkoop van Jozef door zijn broeders vond plaats bij Dothan, niet ver van Sichem. De plaats waar de eenheid tussen de broeders tweemaal brak, moet dus de plaats zijn waar zij ten slotte wordt hersteld. De terugkeer van het Joodse volk naar dit hartland van Samaria is daarom wel de lichamelijke voorbode van de eenheid waarover Ezechiël schreef.

¹⁵ Christenen voor Israël, "Topwijnen uit de heuvels van Judea", oktober 2019, <https://www.christenenvoorisrael.nl/videos/topwijnen-uit-de-heuvels-van-judea>.

3. Mest op het land: een vernederende straf, en haar vervulling

3.1 Verbroken beenderen als straf

Naar vele voorbeelden in de Bijbel was het vernederend en een straf wanneer iemands lichaam als mest op de akker werd uitgestrooid of door het gedierte werd gegeten, zoals het de goddeloze koningin Izebel overkwam (2 Koningen 9:36-37). Josia, die deed wat recht was in de ogen des HEEREN, verbrak en verguisde de afgodsbeelden, "en de beenderen der priesteren verbrandde hij op hun altaren" (2 Kronieken 34:5). Jeremia heeft dit beeld over het volk zelf uitgesproken, voor de verstrooiing onder de heidenen, met de pogroms en de vernietiging die daarin besloten lagen:

Jeremia 9:16-22 *En Ik zal hen verstrooien onder de heidenen, die zij niet gekend hebben, zij noch hun vaders; en Ik zal het zwaard achter hen zenden, totdat Ik hen verteerd zal hebben. [...] Want de dood is geklommen in onze vensteren, hij is in onze paleizen gekomen, om de kinderkens uit te roeien van de wijken, de jongelingen van de straten. Spreek: Zo spreekt de HEERE: Ja, een dood lichaam des mensen zal liggen, als mest op het open veld, en als een garve achter den maaier, die niemand opzamelt.*

Enkele verzen verder zegt de HEERE dat Hij bezoeking zal doen over "alle besnedenen, met degenen, die de voorhuid hebben", want "al de heidenen hebben de voorhuid, maar het ganse huis Israëls heeft de voorhuid des harten" (Jeremia 9:25-26). Het oordeel treft dus beiden: de heidenen om hun heidendom, Israël om zijn onbesneden hart. Jeremia keert tweemaal tot het beeld terug:

Jeremia 16:4 *Zij zullen pijnlijke doden sterven, zij zullen niet beklagd noch begraven worden, zij zullen tot mest op den aardbodem zijn, en zij zullen door het zwaard en door den honger verteerd worden, en hun dode lichamen zullen het gevogelte des hemels en het gedierte der aarde tot spijs zijn.*

Jeremia 25:33 *En de verslagenen des HEEREN zullen te dien dage liggen van het ene einde der aarde tot aan het andere einde der aarde; zij zullen niet beklagd, noch opgenomen, noch begraven worden; tot mest op den aardbodem zullen zij zijn.*

3.2 Lessen en bewijzende getuigenissen

Het is, vanuit het humanistische denken gezien, niet welvoeglijk om de eeuwenlange verstrooiing van de Joden, met haar lange rij van bloedige pogroms tot en met de Holocaust, te verbinden met de door God ingegeven profetieën die dit voorzegden. Toch zijn er ooggetuigenverslagen die de letterlijke vervulling ervan aantonen. Het is pijnlijk deze waarheid onder ogen te zien, maar Paulus wijst ons erop juist daarop te letten, opdat wij zelf God leren vrezen:

Romeinen 11:20-22 *Het is wel; zij zijn door ongeloof afgebroken, en gij staat door het geloof. Zijt niet hooggevoelende, maar vrees. Want is het, dat God de natuurlijke takken niet gespaard heeft, zie toe, dat Hij ook mogelijk u niet spare. Zie dan de goedertierenheid en de strengheid van God; de strengheid wel over degenen, die gevallen zijn, maar de goedertierenheid over u, indien gij in de goedertierenheid blijft; anderszins zult ook gij afgehouden worden.*

De Israëlsche historicus Saul Friedländer, in 1932 te Praag geboren, heeft in zijn standaardwerk over nazi-Duitsland en de Joden drie getuigenissen opgetekend die het woord van Jeremia op een

ontstellende wijze letterlijk maken. Het eerste is dat van een Duitse boswachter aan wie een partijfunctionaris, rijdend door het bos, een perceel aanwees waar de bomen "snel beter zouden gaan groeien", met als enige verklaring dat Joden goede kunstmest vormen; in de weken daarna zag de man afgesloten vrachtwagens, politie en een ondraaglijke geur op die plaats. Het tweede is een bericht uit november 1942, via de Zwitserse vereniging van orthodoxe rabbijnen aan Agudath Israël in New York doorgegeven en tot Himmler doorgedrongen, dat de lijken van de vermoorde slachtoffers werden gebruikt voor de vervaardiging van zeep en kunstmest. Het derde is de beschrijving van de crematoria van Auschwitz: nadat de leden van het Sonderkommando de lichamen uit de gaskamers hadden gehaald en van goud, haar en waardevolle voorwerpen ontdaan, werden zij in de ovens tot as verbrand, de beenderen in speciale molens vermalen, en werd de as op de akkers in de omgeving als mest gebruikt, in de bossen gestort of in de rivier geworpen.¹⁶

3.3 Het bewijsmateriaal van Neurenberg

In het proces voor het Internationaal Militair Tribunaal te Neurenberg presenteerde de Sovjet-aanklager L.N. Smirnov op 19 februari 1946 het bewijsmateriaal over de vernietigingskampen. In het officiële verslag van die zittingsdag staat:

Neurenberg, 19 februari 1946 *However, the main method adopted by the German fascist criminals for camouflaging their crimes was the burning of the corpses. The ashes from the burned bodies were strewn over the fields. The bones which had not been calcinated were crushed in special machines and mixed with manure for the preparation of fertilizers. In large camps the crushed bones of the victims were sold to the German firms to be transformed into superphosphates.*¹⁷

In vertaling: de voornaamste methode die de Duitse fascistische misdadigers gebruikten om hun misdaden te verbergen, was het verbranden van de lijken; de as van de verbrande lichamen werd over de velden uitgestrooid; de beenderen die niet tot as waren verbrand, werden in speciale machines vermalen en met mest vermengd tot kunstmest; in de grote kampen werden de vermalen beenderen van de slachtoffers aan Duitse bedrijven verkocht om tot superfosfaat te worden verwerkt. In dezelfde aanklacht is ook sprake van de vervaardiging van zeep uit menselijk vet (het Anatomisch Instituut te Danzig). Dat laatste is na de oorlog uitvoerig onderzocht, onder meer door Yad Vashem; de uitkomst is dat er wel op kleine schaal proeven zijn gedaan, maar dat er geen massaproductie of handel is geweest.¹⁸ Het gebruik van as en beenderen als mest staat daarentegen vast; het is door Friedländer en door het tribunaal onafhankelijk van elkaar vastgelegd.

Onderzoek van het United States Holocaust Memorial Museum heeft uitgewezen dat er tussen 1933 en 1945 in de door de nazi's beheerste gebieden in totaal ongeveer 42.500 kampen en detentieplaatsen zijn geweest: doorgangskampen, geïmproviseerde kampen in leegstaande fabrieken, kelders en schuren, dwangarbeidskampen, door de Gestapo en de SS overgenomen gevangenis, tot vernietigingsplaatsen omgebouwde inrichtingen, en honderden plaatsen waar vrouwen voor gedwongen prostitutie werden vastgehouden.¹⁹ De reusachtige spreiding van deze

¹⁶ Saul Friedländer, *Nazi-Duitsland en de Joden*, Nederlandse uitgave, blz. 892, 1046 en 1090.

¹⁷ International Military Tribunal, *Nuremberg Trial Proceedings*, deel 7, zitting van 19 februari 1946 (tweeënzestigste dag), Yale Law School, The Avalon Project, <https://avalon.law.yale.edu/imt/02-19-46.asp>.

¹⁸ Jewish Virtual Library, "The soap allegations", <https://jewishvirtuallibrary.org/the-soap-allegations>.

¹⁹ United States Holocaust Memorial Museum, *Encyclopedia of Camps and Ghettos*; kaarten van het kampstelsel, <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/gallery/camp-system-maps>.

plaatsen laat zien dat de "verstrooiing" van Jeremia 9 en de beenderen "op het open veld" letterlijk zijn vervuld. Het lijden was niet samengetrokken in enkele grote kampen; het was overal. Elk dorp en elke stad in het Derde Rijk had een vorm van detentie in de buurt, en de geur van de dood waarover Friedländer schreef, hing letterlijk over het hele werelddeel.

3.4 Van de kampen naar het land

De ontmoeting van de geallieerde bevrijders met de levende skeletten in de kampen was een schok die de wereldopinie en de internationale politiek onomkeerbaar veranderde. Kort na de bevrijding zond president Truman de jurist Earl Harrison naar de kampen. Zijn rapport van augustus 1945 was vernietigend: de overlevenden leefden nog altijd achter prikkeldraad, soms in de kleding van hun beulen, en Palestina was voor hen "definitief en bij uitstek de eerste keus".²⁰ Het bezoek van de VN-commissie voor Palestina (UNSCOP) aan de kampen voor ontheemden in 1947 was beslissend: het overtuigde veel commissieleden ervan dat de overlevenden nooit meer naar hun oude huizen in Europa konden terugkeren en dat een Joodse staat de enige oplossing was.²¹ Dit besef dat het Joodse volk nergens veilig was en een eigen staat nodig had, leidde rechtstreeks tot resolutie 181 van de Algemene Vergadering (29 november 1947), die opriep tot de beëindiging van het Britse mandaat en de verdeling van Palestina in een Joodse en een Arabische staat, en zo tot de stichting van de staat Israël in 1948.²² Hier zien wij de letterlijke vervulling van Ezechiël 37: het dal van de dorre doodsbeenderen wordt levend.

In de Verklaring van de overlevenden, die in 2002 in het Dal van de Gemeenschappen te Yad Vashem werd voorgelezen, zeggen de laatste overblijfselen van het Europese Jodendom dat zij uit de kampen, de bossen en de dodenmarsen tevoorschijn kwamen, verscheurd, verbitterd en verweesd, zonder vriend, familie of thuis, en zich in hun hart afvroegen of zij ooit nog zouden kunnen werken, liefhebben en een gezin stichten; dat zij niet in wilde dieren zijn veranderd die alleen naar wraak dorstten; en dat zij voor het leven hebben gekozen, voor de opbouw van hun bestaan en voor de strijd om de oprichting van de staat Israël.²³

²⁰ Earl G. Harrison, Report to President Truman, augustus 1945; tekst bij de Jewish Virtual Library, "The Harrison Report".

²¹ Yad Vashem, tentoonstelling over de DP-kampen, <https://www.yadvashem.org/exhibitions/dp-camps.html>.

²² UNISPAL, resolutie 181 (II), <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-185393/>.

²³ Yad Vashem, The Survivors' Declaration, voorgelezen door Zvi Gil bij de slotzitting van de conferentie "The Legacy of Holocaust Survivors", 11 april 2002, <https://www.yadvashem.org/YV/EN/EXHIBITIONS/through-the-lens/images/liberation/minshar.pdf>.

4. God zal ook de uitvoerders van deze profetieën bezoeken

Dat God Zijn eigen volk door de heidenen heeft getuchtigd, ontslaat de heidenen niet van hun schuld. God heeft dat eerder laten zien, aan Assur en aan Babel:

Jesaja 10:5 *Wee den Assyriër, die de roede Mijns toorns is, en Mijn grimmigheid is een stok in hun hand!*

Psalm 137:7-9 *HEERE! gedenk aan de kinderen van Edom, aan den dag van Jeruzalem; die daar zeiden: Ontbloot ze, ontbloot ze, tot haar fundament toe! O dochter van Babel! die verwoest zult worden, welgelukzalig zal hij zijn, die u uw misdaad vergelden zal, die gij aan ons misdaan hebt. Welgelukzalig zal hij zijn, die uw kinderkens grijpen, en aan de steenrots verpletteren zal.*

"O dochter van Babel, die verwoest zult worden." Loopt dit alles, samen met andere, steeds meer hemeltergende zonden van het Westen, waarvan de kerken die massaal regenboogvlaggen bestellen slechts één teken zijn, niet uit op de val van Babylon zoals de Openbaring die beschrijft?²⁴

Openbaring 18:4-8 *En ik hoorde een andere stem uit den hemel, zeggende: Gaat uit van haar, Mijn volk, opdat gij aan haar zonden geen gemeenschap hebt, en opdat gij van haar plagen niet ontvangt. Want haar zonden zijn de ene op de andere gevolgd tot den hemel toe, en God is harer ongerechtigheden gedachtig geworden. Vergeldt haar, gelijk als zij ulieden vergolden heeft, en verdubbelt haar dubbel, naar haar werken; in den drinkbeker, waarin zij geschonken heeft, schenkt haar dubbel. Zoveel als zij zichzelf verheerlijkt heeft, en weelde gehad heeft, zo grote pijniging en rouw doet haar aan; want zij zegt in haar hart: Ik zit als een koningin, en ben geen weduwe, en zal geen rouw zien. Daarom zullen haar plagen op een dag komen, namelijk dood, en rouw, en honger, en zij zal met vuur verbrand worden; want sterk is de Heere God, Die haar oordeelt.*

²⁴ Het Parool, "Kerken bestellen massaal regenboogvlaggen", <https://www.parool.nl/nieuws/kerken-bestellen-massaal-regenboogvlaggen~bb5ff7d6/>.

5. Het dal van de dorre doodsbeenderen

5.1 Het gezicht van Ezechiël 37

Dit is wellicht de meest rechtstreekse beantwoording van de verschrikkingen van de kampen en van de beenderen als mest op het land. De profeet Ezechiël kreeg van God een dal vol beenderen te zien die "zeer dor" waren, een beeld van volledige dood en vernietiging:

Ezechiël 37:1-14 *De hand des HEEREN was op mij, en de HEERE voerde mij uit in den geest, en zette mij neder in het midden ener vallei; dezelve nu was vol beenderen. En Hij deed mij bij dezelve voorbijgaan geheel rondom; en ziet, er waren zeer vele op den grond der vallei; en ziet, zij waren zeer dor. En Hij zeide tot mij: Mensenkind! zullen deze beenderen levend worden? En ik zeide: Heere HEERE, Gij weet het! Toen zeide Hij tot mij: Profeteer over deze beenderen, en zeg tot dezelve: Gij dorre beenderen! hoort des HEEREN woord. Alzo zegt de Heere HEERE tot deze beenderen: Ziet, Ik zal den geest in u brengen, en gij zult levend worden. En Ik zal zenuwen op u leggen, en vlees op u doen opkomen, en een huid over u trekken, en den geest in u geven, en gij zult levend worden; en gij zult weten, dat Ik de HEERE ben. Toen profeteerde ik, gelijk mij bevolen was, en er werd een geluid, als ik profeteerde, en ziet een beroering! en de beenderen naderden, elk been tot zijn been. En ik zag, en ziet, en er werden zenuwen op dezelve, en er kwam vlees op; en Hij trok een huid boven over dezelve, maar er was geen geest in hen. En Hij zeide tot mij: Profeteer tot den geest; profeteer, mensenkind! en zeg tot den geest: Zo zegt de Heere HEERE: Gij geest! kom aan van de vier winden, en blaas in deze gedoden, opdat zij levend worden. En ik profeteerde, gelijk als Hij mij bevolen had. Toen kwam de geest in hen, en zij werden levend en stonden op hun voeten, een gans zeer groot heir. Toen zeide Hij tot mij: Mensenkind! deze beenderen zijn het ganse huis Israëls; ziet, zij zeggen: Onze beenderen zijn verdord, en onze verwachting is verloren, wij zijn afgesneden. Daarom, profeteer en zeg tot hen: Zo zegt de Heere HEERE: Ziet, Ik zal uw graven openen, en zal ulieden uit uw graven doen opkomen, o Mijn volk! en Ik zal u brengen in het land Israëls. En gij zult weten, dat Ik de HEERE ben, als Ik uw graven zal hebben geopend, en als Ik u uit uw graven zal hebben doen opkomen, o Mijn volk! En Ik zal Mijn Geest in u geven, en gij zult leven, en Ik zal u in uw land zetten; en gij zult weten, dat Ik, de HEERE, dit gesproken en gedaan heb, spreekt de HEERE.*

In vers 11 staat een bijzonder beeld: een stem uit het dal van de dood, beenderen die spreken: "Onze beenderen zijn verdord, en onze verwachting is verloren, wij zijn afgesneden." Sluit dit niet naadloos aan bij de wanhoop van de Holocaust? God antwoordt niet door hen als mest te laten liggen, maar door te zeggen: "Ziet, Ik zal uw graven openen, en zal ulieden uit uw graven doen opkomen, o Mijn volk! en Ik zal u brengen in het land Israëls." Wat zagen wij vlak na de Holocaust? De stichting van de staat Israël in 1948, het begin van het opstaan uit de graven na de zwartste nacht van de geschiedenis. Nooit is er een volk geweest dat eeuwenlang zo vervolgd en geterroriseerd werd, uitlopend op de Shoah.

5.2 Yad Vashem: het dal en de tekst

De woorden van Ezechiël 37:14, "En Ik zal Mijn Geest in u geven, en gij zult leven, en Ik zal u in uw land zetten", staan in Jeruzalem in de muur gegraveerd waar de bezoeker het historisch museum van Yad Vashem verlaat en uitkijkt over de heuvels van Jeruzalem. Nergens is de overgang van de dood in de kampen naar het leven in Israël zo krachtig verbeeld.

Ezechiël 37:14 bij de uitgang van het historisch museum van Yad Vashem. Foto: David Shankbone, Wikimedia Commons.

Het gezicht van het dal is ook de inspiratiebron van het Dal van de Gemeenschappen in Yad Vashem. Volgens de eigen beschrijving van het gedenkteken is het uitgegraven in de natuurlijke rots over een oppervlakte van tienduizend vierkante meter; op honderdzeven muren staan de namen van meer dan vijfduizend Joodse gemeenschappen gegraveerd, gerangschikt naar hun ligging op de kaart van Europa en Noord-Afrika, in Hebreeuwse letters zoals de Joden zelf hun stad noemden en in Latijnse letters zoals de niet-Joodse bewoners haar aan de vooravond van de oorlog noemden, met een lettergrootte die de omvang van de gemeenschap weergeeft. Niets in het dal is bovengronds gebouwd, alsof het Joodse gemeenschapsleven van duizend jaar is verzwolgen; de planten tussen de stenen en de blauwe hemel erboven verbeelden de wedergeboorte, "zoals verwoord in het gezicht van de dorre beenderen", en het opschrift bij de ingang gedenkt de gemeenschappen die door nazi-Duitsland en zijn helpers werden vernietigd.²⁵

Het Dal van de Gemeenschappen te Yad Vashem.

²⁵ Yad Vashem, "About the Valley of the Communities", <https://www.yadvashem.org/visiting/valley-communities/about-valley>.

5.3 Jeremia: groter dan de uittocht uit Egypte

Jeremia sprak in hoofdstuk 16 over de "pijnlijke doden" die tot mest zouden worden. Slechts enkele verzen verder in hetzelfde hoofdstuk staat een opmerkelijke wending:

Jeremia 16:14-15 *Daarom, ziet, de dagen komen, spreekt de HEERE, dat er niet meer zal gezegd worden: Zo waarachtig als de HEERE leeft, Die de kinderen Israëls uit Egypteland heeft opgevoerd! Maar: Zo waarachtig als de HEERE leeft, Die de kinderen Israëls heeft opgevoerd uit het land van het noorden, en uit al de landen waarhenen Hij hen gedreven had! want Ik zal hen wederbrengen in hun land, dat Ik hun vaders gegeven heb.*

Jeremia schrijft met andere woorden over dezelfde levendmaking van de dorre doodsbeenderen waarover Ezechiël moest schrijven, en hij noemt het herstel na de wereldwijde verstrooiing groter dan de uittocht uit Egypte.

5.4 Psalm 102, de psalm van de as

Naast Ezechiël 37 en Jeremia 16 kan Psalm 102 worden gelegd; sommige Joodse en christelijke leraars noemen haar de Holocaustpsalm, en zij wordt gelezen op Jom HaShoah, de gedenkdag van de Shoah, die is vastgesteld op 27 Nisan, de datum die verbonden is met het begin van de opstand in het getto van Warschau. Vers 19, "dat zal geschreven worden voor het navolgende geslacht", is de grondslag van het Joodse begrip zikaron, herinnering: de opdracht de verschrikkingen niet te vergeten, maar op te tekenen voor het geslacht dat na de dood van de Holocaust "geschapen" is.

Psalm 102:4-11 *Want mijn dagen zijn vergaan als rook, en mijn gebeenten zijn uitgebrand als een haard. Mijn hart is geslagen en verdord als gras, zodat ik vergeten heb mijn brood te eten. Mijn gebeente kleeft aan mijn vlees, vanwege de stem mijns zuchtens. Ik ben een roerdomp der woestijn gelijk geworden, ik ben geworden als een steenuil der wildernissen. Ik waak, en ben geworden als een eenzame mus op het dak. Mijn vijanden smaden mij al den dag; die tegen mij razen, zweren bij mij. Want ik eet as als brood, en vermeng mijn drank met tranen. Vanwege Uw verstoordheid en Uw groten toorn; want Gij hebt mij verheven, en mij weder nedergeworpen. Mijn dagen zijn als een afgaande schaduw, en ik verdor als gras.*

"Mijn dagen zijn vergaan als rook, en mijn gebeenten zijn uitgebrand als een haard": wie de getuigenissen over de as op de akkers heeft gelezen, hoort in dit vers de schoorstenen van de kampen. Elie Wiesel heeft in zijn boek *Nacht*, in de beroemde passage die begint met "Nooit zal ik die nacht vergeten", zijn eerste nacht in Auschwitz beschreven: de rook, de lichamen van kinderen die in rookpluimen veranderden onder een stille hemel, de vlammen die zijn geloof verteerden en de stilte die hem het verlangen om te leven ontnam.²⁶ Maar de psalm keert:

Psalm 102:13-23 *Maar Gij, HEERE! blijft in eeuwigheid, en Uw gedachtenis van geslacht tot geslacht. Gij zult opstaan, Gij zult U ontfermen over Sion, want de tijd om haar genadig te zijn, want de bestemde tijd is gekomen. Want Uw knechten hebben een welgevallen aan haar stenen, en hebben medelijden met haar gruis. Dan zullen de heidenen den Naam des HEEREN vrezen, en alle koningen der aarde Uw heerlijkheid. Als de HEERE Sion zal opgebouwd hebben, in Zijn heerlijkheid zal verschenen zijn, Zich gewend zal hebben tot het gebed desgenen, die gans ontbloot is, en niet versmaad hebben hunlieder gebed; dat zal geschreven worden voor het navolgende geslacht; en het volk, dat geschapen zal worden, zal den HEERE loven; omdat Hij uit de hoogte Zijns heiligheds zal hebben nederwaarts gezien; dat de HEERE uit den hemel op de aarde geschouwd zal hebben; om het zuchten der*

²⁶ Elie Wiesel, *Nacht*, hoofdstuk 3.

gevangenen te horen, om los te maken de kinderen des doods; opdat men den Naam des HEEREN vertelle te Sion, en Zijn lof te Jeruzalem; wanneer de volken samen zullen vergaderd worden, ook de koninkrijken, om den HEERE te dienen.

God vroeg aan Ezechiël: "Zullen deze beenderen levend worden?" Een sleutelwoord in Psalm 102:14 is "de bestemde tijd", het Hebreeuwse mo'ed, de stam van de mo'adim, de "gezette hoogtijden" van Leviticus 23:2. De voorjaarsfeesten, Pascha en Pinksteren, zijn vervuld in de eerste komst van Christus; de najaarsfeesten, het Bazuinenfeest, de Grote Verzoendag en het Loofhuttenfeest, wijzen naar de eindtijd, het oordeel en het uiteindelijke herstel van Israël en de wereld. Wanneer de dichter zegt dat de "bestemde tijd" is gekomen om Sion genadig te zijn, gebruikt hij dus precies het woord van de heilige feesten. De psalm zegt dat de tijd van het herstel is aangebroken wanneer Gods knechten zelfs "de stenen en het gruis" van Sion liefhebben (vers 15). Na de Holocaust ontstond bij het Joodse volk wereldwijd een ongekende drang om terug te keren naar het stof van het land, een land van woestenij en moerassen. Het herstel is dus niet alleen geestelijk, maar nadrukkelijk lichamelijk en landelijk, zoals ook Ezechiël 37:12 zegt: "Ik zal u brengen in het land Israëls."

Israëlische vlaggen bij de Mars van de Levenden te Birkenau. Foto: JNS.

Waar de psalm spreekt over een geslacht dat nog geschapen moet worden (vers 19), werd het geslacht dat de kampen overleefde, het geslacht dat de staat Israël opbouwde. Ezechiël beschrijft het als "een gans zeer groot heir" dat op zijn voeten gaat staan: het volk dat als mest was achtergelaten, wordt een weerbare eenheid, en dat is sinds 1948 zeer duidelijk geworden. Hoe wordt vers 21 sinds 1948 nog steeds vervuld: "om het zuchten der gevangenen te horen, om los te maken de kinderen des doods"! Met welk doel? "Opdat men den Naam des HEEREN vertelle te Sion, en Zijn lof te Jeruzalem; wanneer de volken samen zullen vergaderd worden, ook de koninkrijken, om den HEERE te dienen" (vers 22-23).

5.5 Bekering van Israël en oordeel over de heidenen

Hoe krachtig zijn deze profetieën, niet alleen voor ons christenen in het Westen als tegengif tegen het antisemitisme en als hoop voor Israël, maar ook als het profetische Woord dat, onder de werking van Gods Geest, heilzaam zal worden voor het hart van het volk Israël zelf. Het zegt hun dat de heidenen voor alle gruwelen die zij het hebben aangedaan zwaar gestraft zullen worden, als voor het aanraken van Gods oogappel, en tegelijk dat deze verschrikkingen het niet zonder oorzaak zijn overkomen. Dat is een moeilijke, maar heilzame boodschap; om die boodschap zijn

de profeten van Israël gedood, en ook Jezus. Toch is zij deel van het geestelijke heil zoals het is geprofeteerd, en langs deze weg zal Israël boven alle volken verhoogd worden:

Ezechiël 36:22-28 *Daarom zeg tot het huis Israëls: Zo zegt de Heere HEERE: Ik doe het niet om uwentwil, gij huis Israëls! maar om Mijn heiligen Naam, dien gijlieden ontheiligt hebt onder de heidenen, waarhenen gij gekomen zijt. Want Ik zal Mijn groten Naam heiligen, die onder de heidenen ontheiligt is, dien gij in het midden van hen ontheiligt hebt; en de heidenen zullen weten, dat Ik de HEERE ben, spreekt de Heere HEERE, als Ik aan u voor hun ogen zal geheiligt zijn. Want Ik zal u uit de heidenen halen, en zal u uit al de landen vergaderen; en Ik zal u in uw land brengen. Dan zal Ik rein water op u sprengen, en gij zult rein worden; van al uw onreinigheden en van al uw drekgoden zal Ik u reinigen. En Ik zal u een nieuw hart geven, en zal een nieuwen geest geven in het binnenste van u; en Ik zal het stenen hart uit uw vlees wegnemen, en zal u een vlesen hart geven. En Ik zal Mijn Geest geven in het binnenste van u; en Ik zal maken, dat gij in Mijn inzettingen zult wandelen, en Mijn rechten zult bewaren en doen. En gij zult wonen in het land, dat Ik uw vaderen gegeven heb, en gij zult Mij tot een volk zijn, en Ik zal u tot een God zijn.*

Het hoofdstuk gaat verder met de belofte dat het verwoeste land bebouwd zal worden en als een hof van Eden zal zijn, en dat de eenzame steden vol zullen zijn van mensenkudden, "gelijk de schapen van Jeruzalem op hun gezette hoogtijden" (Ezechiël 36:33-38); daar keert het woord mo'ed van Psalm 102 terug. Paulus waarschuwt de christenen uit de volken dat zij niet hoogmoedig moeten worden tegenover de natuurlijke takken: als God die niet gespaard heeft om hun ongeloof, zal Hij de wilde takken evenmin sparen als zij hun roeping verzaken. Hij noemt de verharding van Israël een "verborgenheid" (Romeinen 11:25): zij is gedeeltelijk en tijdelijk, "totdat de volheid der heidenen zal ingegaan zijn". Dat is dezelfde grens als "de tijden der heidenen" waarin Jeruzalem vertreden wordt, waarover Jezus in Lukas 21:24 spreekt, en die Daniël in de uitleg van het beeld van Nebukadnezar in metalen, rijken en tijden verdeelde.

Romeinen 11:26-28 *En alzo zal geheel Israël zalig worden; gelijk geschreven is: De Verlosser zal uit Sion komen en zal de goddeloosheden afwenden van Jakob. En dit is hun een verbond van Mij, als Ik hun zonden zal wegnemen. Zo zijn zij wel vijanden aangaande het Evangelie, om uwentwil, maar aangaande de verkiezing zijn zij beminden, om der vaderen wil.*

6. Sieraad voor as: de wedergeboorte van land en volk

Jesaja 61:3-4 *Om den treurigen Sions te beschikken dat hun gegeven worde sieraad voor as, vreugdeolie voor treurigheid, het gewaad des lofs voor een benauwden geest; opdat zij genaamd worden eikebomen der gerechtigheid, een planting des HEEREN, opdat Hij verheerlijkt worde. En zij zullen de oude verwoeste plaatsen bouwen, de vorige verstoringen weder oprichten, en de verwoeste steden vernieuwen, die verstoord waren van geslacht tot geslacht.*

6.1 Het anagram van Jesaja

In de Hebreeuwse woorden die met "sieraad voor as" zijn vertaald, schuilt een woordspeling die in de vertaling verloren gaat. "As" is de vertaling van efer (אֶפֶר, Strong H665), het woord voor de as van verbranding, in de Bijbel steeds verbonden met rouw en nietigheid. "Sieraad" vertaalt pe'er (פֶּאֶר, Strong H6287), een prachtige hoofdtooi of diadeem.²⁷ De beide woorden bestaan uit dezelfde drie letters, alef, pe en resj, maar in een andere volgorde: God neemt de efer, de as, en herschikt de letters tot een pe'er, een sieraad. Het is een anagram, een woord dat ontstaat door de letters van een ander woord om te zetten, en het onderstreept dat God de resten van de vernietiging niet wegwerpt, maar ze letterlijk herschikt tot iets nieuws en eervols.²⁸ In efer staat de alef vooraan: de as, het teken van wat verbrand is. In pe'er staat de pe vooraan: de kroon.

De as van de miljoenen Joodse slachtoffers van de Shoah was het teken van de schijnbaar volledige vernietiging van het Joodse volk, het nulpunt van de menselijke waardigheid. Bij de heroprichting van de staat Israël bracht God de Joden in het land terug, en de steden die "verstoord waren van geslacht tot geslacht" (Jesaja 61:4) worden weer gebouwd.

6.2 Op grond van het nieuwe verbond

Wie Jeremia 31 en Ezechiël 36 leest, ziet dat God dit doet op grond van het nieuwe verbond in het bloed van Jezus Christus, gesloten met het huis van Israël, en dat Hij zo ook de Geest tot wedergeboorte van het hart van het volk nog geven zal:

Jeremia 31:32-33 *Niet naar het verbond, dat Ik met hun vaders gemaakt heb, ten dage als Ik hun hand aangreep, om hen uit Egypteland uit te voeren, welk Mijn verbond zij vernietigd hebben, hoewel Ik hen getrouwd had, spreekt de HEERE; maar dit is het verbond, dat Ik na die dagen met het huis van Israël maken zal, spreekt de HEERE: Ik zal Mijn wet in hun binnenste geven, en zal die in hun hart schrijven; en Ik zal hun tot een God zijn, en zij zullen Mij tot een volk zijn.*

Paulus haalt dit aan als "hun een verbond van Mij, als Ik hun zonden zal wegnemen" (Romeinen 11:27). Wij kunnen dus stellen dat de heroprichting van de staat Israël plaatsvindt op grond van het nieuwe verbond in het bloed van Jezus Christus. Ezechiël 36 is bovendien zeer bepaald over de volgorde, en die volgorde zien wij sinds 1948 letterlijk gebeuren: eerst "Ik zal u uit al de landen vergaderen" (vers 24), de lichamelijke terugkeer; dan "Ik zal u in uw land brengen", de oprichting van de staat; en daarna "dan zal Ik rein water op u sprengen ... Ik zal u een nieuw hart geven" (vers 25-26). De staat Israël is dus de wieg waarin het geestelijk herstel van Israël moet

²⁷ Blue Letter Bible, lexicon H665 en H6287, <https://www.blueletterbible.org/lexicon/h665/kjv/wlc/0-1/> en <https://www.blueletterbible.org/lexicon/h6287/kjv/wlc/0-1/>.

²⁸ Wikipedia, "Anagram", <https://nl.wikipedia.org/wiki/Anagram>; Grace Presbyterian Church, "The wonders of anagrams", <http://www.gpcchurch.co.uk/the-wonders-of-anagrams>.

plaatsvinden, en de lichamelijke terugkeer naar de bergen van Samaria is de voorbereiding op de uitstorting van de Geest over het hele huis van Israël.

6.3 De aanval op de vreugdeolie

Jesaja belooft naast het sieraad ook "vreugdeolie voor treurigheid". De boycot van de wijn uit Samaria door de volken kan worden gezien als een aanval op die vreugdeolie: de wereld tracht de wijn van Samaria zuur te maken door sancties, maar de profetie zegt dat de planters de vrucht zullen genieten (Jeremia 31:5).

Het hoofdkwartier van de Verenigde Naties te Genève. Bron: MAX Vandaag.

Dat de "verenigde natiën" der wereld hebben getracht Israëls erfdeel te verdelen en het Bijbelse hartland, Judea en Samaria, Sichem, Hebron en Machpela waar de aartsvaders begraven liggen, niet als zijn erfdeel wilden erkennen, daarover zal God vreselijk toornen:

Joël 2:32-3:2 *En het zal geschieden, al wie den Naam des HEEREN zal aanroepen, zal behouden worden; want op den berg Sions en te Jeruzalem zal ontkoming zijn, gelijk als de HEERE gezegd heeft; en dat, bij de overgeblevenen, die de HEERE zal roepen. Want ziet, in die dagen en te dier tijd, als Ik de gevangenis van Juda en Jeruzalem zal wenden; dan zal Ik alle heidenen vergaderen, en zal hen afvoeren in het dal van Josafat; en Ik zal met hen aldaar richten, vanwege Mijn volk en Mijn erfdeel Israël, dat zij onder de heidenen hebben verstrooid, en Mijn land gedeeld.*

7. Rekensommen: tweemaal 215 jaar voor Israël en 214 jaar voor de beenderen van Jozef

In dit hoofdstuk wordt uitgerekend dat er van de belofte aan Abraham tot de uittocht 430 jaar moeten worden geteld, verdeeld in twee helften van 215 jaar, en dat de beenderen van Jozef van zijn sterven tot hun begrafenis te Sichem 214 jaar onderweg zijn geweest.

7.1 De 430 jaar van Exodus 12:40 en Galaten 3:17

God zei tot Abraham dat zijn nageslacht vierhonderd jaar in een vreemd land verdrukt zou worden en dat "het vierde geslacht" zou wederkeren (Genesis 15:13, 16). Exodus 12:40 noemt 430 jaar. De Statenvertaling, die de Hebreeuwse (Masoretische) tekst volgt, leest:

Exodus 12:40 *De tijd nu der woning, dien de kinderen Israëls in Egypte gewoond hebben, is vierhonderd jaren en dertig jaren.*

De Septuaginta, de Griekse vertaling waaruit Jezus en de apostelen aanhaalden, leest hier: "De tijd nu van de bewoning van de kinderen Israëls, die zij in Egypte en in het land Kanaän gewoond hebben, was vierhonderd en dertig jaar." Ook de Samaritaanse Pentateuch, een andere zeer oude tekstgetuige, heeft in Exodus 12:40 de toevoeging "en in het land Kanaän". De 430 jaar lopen dus niet vanaf de komst van Jakob in Egypte, zoals sommigen op grond van de Hebreeuwse tekst menen, maar vanaf de belofte aan Abraham. Paulus bevestigt dat, wanneer hij zegt dat de wet bij Sinaï 430 jaar ná de belofte kwam:

Galaten 3:16-17 *Nu zo zijn de beloftenissen tot Abraham en zijn zaad gesproken. Hij zegt niet: En den zaden, als van velen; maar als van een: En uw zade; hetwelk is Christus. En dit zeg ik: Het verbond, dat te voren van God bevestigd is op Christus, wordt door de wet, die na vierhonderd en dertig jaren gekomen is, niet krachteloos gemaakt, om de belofte te niet te doen.*

Ook de Joodse geschiedschrijver Flavius Josephus rekende zo. In zijn Joodse Oudheden schrijft hij dat de Israëlieten uit Egypte trokken in de maand Xanthicus, dat is Nisan, op de vijftiende van de maand, "vierhonderddertig jaar nadat onze vader Abraham in het land Kanaän kwam, en tweehonderdvijftien jaar sedert Jakob voet in Egypte had gezet".²⁹ De vierhonderd jaar van Genesis 15:13 zijn dan het ronde getal van de verdrukking van het zaad, gerekend vanaf de geboorte of de spening van Izak, toen de vervolging door Ismaël begon (Genesis 21:9-10); de 430 jaar tellen vanaf de belofte zelf.

7.2 Het vierde geslacht

Gods woord dat "het vierde geslacht" uit Egypte zou wederkeren, is een tweede bewijs dat het verblijf in Egypte ongeveer 215 jaar, de helft van 430, heeft geduurd. De Schrift geeft de vier geslachten en hun levensduur: Levi, 137 jaar (Exodus 6:16); zijn zoon Kehath, 133 jaar (Exodus 6:18), die volgens Genesis 46:11 met Jakob naar Egypte kwam en dus de levende schakel is die de hele eerste periode meemaakte; zijn zoon Amram, 137 jaar (Exodus 6:20); en Mozes, tachtig jaar oud toen hij voor Farao stond (Exodus 7:7). Zelfs wie deze jaren eenvoudig achter elkaar zou zetten, komt op 350 jaar, maar omdat vaders en zonen elkaar overlappen, een zoon wordt

²⁹ Flavius Josephus, Joodse Oudheden, boek II, hoofdstuk 15, 2 (in de oude Nederlandse uitgave: boek II, hoofdstuk 6).

geboren wanneer zijn vader bijvoorbeeld veertig is, krimpt het tijdsbestek in werkelijkheid sterk; een verblijf van 430 jaar in Egypte alleen is met vier geslachten niet te rijmen, 215 jaar wel.

7.3 Dubbele controle: van Abraham tot Egypte

Tussen de belofte aan Abraham en de komst van Jakob in Egypte moeten dan eveneens ongeveer 215 jaar liggen, en dat klopt met de gegevens die de Bijbel geeft. Abraham was 75 jaar toen hij uit Haran vertrok en de belofte ontving (Genesis 12:4), en 100 jaar toen Izak werd geboren (Genesis 21:5): 25 jaar. Izak was zestig jaar toen hij Jakob won (Genesis 25:26): 60 jaar. Jakob was 130 jaar toen hij voor Farao stond (Genesis 47:9): 130 jaar. Samen: $25 + 60 + 130 = 215$ jaar. Dat laat precies 215 jaar over voor het verblijf in Egypte zelf, en het bevestigt de profetie van Genesis 15:16 over het vierde geslacht. Omdat Jozef wist dat God tot Abraham had gezegd dat het vierde geslacht zou wederkeren, kon hij met zo'n rotsvast vertrouwen zeggen: "God zal u gewisselijk bezoeken" (Genesis 50:24).

7.4 De reis van de beenderen van Jozef

Jozef stierf 71 jaar na de aankomst van zijn familie. Hij was dertig jaar toen hij voor Farao stond (Genesis 41:46); na de zeven jaren van overvloed was hij 37, en twee jaren van hongersnood later, "want het zijn nu twee jaren des hongers in het midden des lands" (Genesis 45:6), was hij 39 toen Jakob en de zijnen in Egypte aankwamen. Jozef stierf op 110-jarige leeftijd (Genesis 50:26): 110 min 39 is 71 jaar. Zijn gebalsemde lichaam heeft dus 215 min 71 is 144 jaar in Egypte gewacht, en is daarna veertig jaar door de woestijn meegedragen (Exodus 13:19; Exodus 16:35; Numeri 14:33-34).

Na de overtocht over de Jordaan werden de beenderen niet dadelijk begraven; eerst volgde de verovering en de verdeling van het land. Hoe lang dat duurde, kunnen wij aan Kaleb afmeten. Kaleb was veertig jaar toen Mozes hem vanuit Kades-Barnea uitzond om het land te verspieden (Jozua 14:7), in het tweede jaar na de uittocht (Numeri 10:11). Daarna moest Israël nog 38 jaar wachten voordat het de beek Zered overtrok (Deuteronomium 2:14); bij de overtocht van de Jordaan was Kaleb dus 78 jaar. Wanneer het land rust heeft en de verdeling begint, zegt hij: "ik ben heden vijf en tachtig jaren oud" (Jozua 14:10). Tussen de intocht en de rust liggen dus zeven jaren van oorlog, waarin de kist van Jozef door het land is meegevoerd.

Ook daarna werd hij niet dadelijk begraven; dat gebeurde omstreeks de dood van Jozua. Jozua 24:32 vermeldt de begrafenis van Jozef direct na het bericht van het sterven van Jozua, die evenals Jozef 110 jaar oud werd (Jozua 24:29). De Bijbel noemt Jozua's geboortjaar niet, maar zijn leeftijd is af te leiden. In Exodus 33:11 wordt hij vroeg in de woestijnreis een jongeling (na'ar) genoemd die Mozes diende; hij was met Kaleb een van de twaalf verspieders in het tweede jaar, en om als hoofd van de stam Efraïm te worden gekozen (Numeri 13:8) moet hij een volwassen man van aanzien zijn geweest, waarschijnlijk ongeveer even oud als Kaleb. Met de resterende 38 jaar woestijn erbij was Jozua bij de overtocht ongeveer tachtig tot vijfentachtig jaar (Josephus zegt vijfentachtig). Als hij omstreeks zijn tachtigste het land binnenging en op zijn 110e stierf, heeft hij het volk ongeveer dertig jaar in het land geleid: zeven jaar oorlog, en daarna de jaren waarin elke stam zijn erfdeel kreeg (Jozua 14-19), totdat de HEERE "hun rust gaf rondom" (Jozua 21:44) en Jozua "oud geworden en wel bedaagd" was (Jozua 23:1).

Deze dertig jaar na de intocht, met de veertig jaar in de woestijn en de 144 jaar wachtijd in Egypte, maken dat de beenderen van Jozef ruim 214 jaar hebben "gereisd" voordat zij te Sichem

hun rust vonden, op de plaats waar God het land voor het eerst aan Abraham beloofde en waar Jakob de akker kocht. De beenderen waren dus ongeveer even lang onderweg als de tijd dat de aartsvaders vreemdelingen in Kanaän waren, en even lang als het volk in Egypte woonde.

7.5 Samenvatting

Periode	Jaren	Grond
Van de belofte aan Abraham tot de komst van Jakob in Egypte	215	Genesis 12:4; 21:5; 25:26; 47:9
Verblijf in Egypte	215	Exodus 12:40 (Septuaginta); Galaten 3:17; Genesis 15:16; Josephus
Woestijnreis	40	Numeri 14:33-34
Van de intocht tot de begrafenis van Jozef	circa 30	Jozua 14:7-10; 24:29-32
Totaal: van de belofte te Sichem tot de begrafenis te Sichem	circa 500	
De beenderen van Jozef onderweg (144 + 40 + 30)	circa 214	Genesis 41:46; 45:6; 50:26

Zonder de toevoeging "en in het land Kanaän" lijkt de Bijbel zichzelf tegen te spreken: 430 jaar vanaf de komst van de zeventig zielen in Egypte (Genesis 46:27) tegenover de belofte van het vierde geslacht aan Abraham. Met die toevoeging vallen alle rekensommen op hun plaats, en Paulus bevestigt het. **Zo loopt het getal 215 als een rode draad door deze geschiedenis: 215 jaar waren de aartsvaders vreemdelingen in Kanaän, 215 jaar woonde het volk in Egypte, en ruim 214 jaar waren de beenderen van Jozef onderweg van zijn dood tot zijn rust te Sichem.**

8. Het getal 215, de wijzen uit het Westen en de hemel in 2026

Nadat ik driemaal op 215 was uitgekomen, kwam bij mij de vraag op of dit getal een bijzondere betekenis heeft. In het bekende boek van E.W. Bullinger over de getallen in de Bijbel vond ik er niets over.³⁰ Wel bleek het getal een rol te spelen in de Bijbelse tijdrekening zoals de grote christelijke geleerden van de zeventiende en negentiende eeuw die hebben opgesteld, en langs die weg kwam ik bij de vraag wat de sterrenhemel, die volgens Genesis 1:14 tot tekenen en tot gezette tijden is gegeven, in onze eigen dagen aanwijst. Voordat ik daarop inga, moet eerst worden vastgesteld of Gods Woord de sterrenkunde als zodanig erkent.

8.1 Gods Woord en de sterrenkunde

Gods Woord waarschuwt ernstig tegen de astrologie, het aanbidden van de sterren en het aflezen van het lot daaruit:

Deuteronomium 4:19 *Dat gij ook uw ogen niet opheft naar den hemel, en aanziet de zon, en de maan, en de sterren, des hemels ganse heir; en wordt aangedreven, dat gij u voor die buigt, en hen dient; dewelke de HEERE, uw God, aan alle volken onder den gansen hemel heeft uitgedeeld.*

Jesaja bespot de sterrenkijkers van Babel die "naar de nieuwe manen voorzeggen" (Jesaja 47:13), en Jeremia gebiedt: "ontzet u niet voor de tekenen des hemels, dewijl zich de heidenen voor dezelve ontzetten" (Jeremia 10:2). Er is dus geen ruimte voor bijgelovige gevolgtrekkingen of voor aanbidding van het schepsel. Toch spreekt Gods Woord wel degelijk over de sterrenkunde als een Goddelijke klok. De meest rechtstreekse aanwijzing staat aan het begin van de Bijbel:

Genesis 1:14 *En God zeide: Dat er lichten zijn in het uitspansel des hemels, om scheiding te maken tussen den dag en tussen den nacht; en dat zij zijn tot tekenen en tot gezette tijden, en tot dagen en jaren!*

De lichten van de hemel zijn gegeven om dagen, maanden en jaren te onderscheiden; zon en maan zo te gebruiken is niet verkeerd, het is waartoe zij geschapen zijn. Daarbij noemt de tekst twee woorden. "Tekenen" ('ot) wordt in de Bijbel gebruikt voor een teken of een herinnering aan een Goddelijke belofte of gebeurtenis. "Gezette tijden" (mo'ed) is het woord van de heilige samenkomsten en feesten van God; de hemellichamen bepalen de kalender van Gods omgang met de mensheid. In Psalm 19 beschrijft David de hemel als een prediker die zonder woorden een boodschap over de hele aarde overbrengt:

Psalm 19:2-5 *De hemelen vertellen Gods eer, en het uitspansel verkondigt Zijner handen werk. De dag aan den dag stort overvloediglijk spraak uit, en de nacht aan den nacht toont wetenschap. Geen spraak, en geen woorden zijn er, waar hun stem niet wordt gehoord. Hun richtsnoer gaat uit over de ganse aarde, en hun redenen aan het einde der wereld.*

"Richtsnoer" vertaalt het Hebreeuwse qav (Strong H6957), het meetsnoer dat een bouwer spant: de hemellichamen volgen een strakke, geordende baan. "Redenen" vertaalt millah, een bepaalde uiting of boodschap. De psalm zegt eerst dat de hemel geen spraak en geen woorden heeft, en dan dat zijn boodschap toch de hele wereld bereikt: de sterrenhemel spreekt een zichtbare taal, die in elke cultuur en elke taal kan worden gelezen. De Septuaginta vertaalde millah met phthongos,

³⁰ E.W. Bullinger, Getallen in de Bijbel, Everread Uitgevers, vertaling van Number in Scripture (1894).

klank, en Paulus haalt dit vers in Romeinen 10:18 aan om te zeggen dat de boodschap al tot de einden der aarde is uitgegaan. God vraagt aan Job of hij de Mazzaroth, de reeks sterrenbeelden, op hun tijd kan voortbrengen:

Job 38:31-33 *Kunt gij de liefelijkheden van het Zevengesternte binden, of de strengen des Orions losmaken? Kunt gij de Mazzaroth voortbrengen op haar tijd, en den Wagen met zijn kinderen leiden? Weet gij de verordeningen des hemels, of kunt gij deszelfs heerschappij op de aarde bestellen?*

Jesaja 40:26 zegt dat God de sterren in getal voortbrengt en alle bij name roept, en Jezus zelf wijst voor de eindtijd op "tekenen in de zon, en maan, en sterren" (Lukas 21:25). Het beslissende onderscheid in de Bijbel is de richting: in de astrologie beheersen de sterren de mens, wat afgoderij is; in de Bijbelse sterrenkunde beheerst God de sterren om Zijn heilsplan te illustreren. De sterkste onderbouwing dat de sterrenstanden als wijzers dienen, is niet taalkundig maar historisch: de wijzen uit het Oosten kwamen niet op goed geluk naar Jeruzalem, maar zeiden "wij hebben gezien Zijn ster in het Oosten" (Matthéüs 2:2). Zij verbonden een sterrenkundig feit aan een bepaalde persoon en een bepaalde tijd, en dat kan alleen wanneer er een bestaand geheimenis (sod) was waarin die stand een betekenis had, zoals Amos 3:7 zegt dat de HEERE niets doet "tenzij Hij Zijn verborgenheid aan Zijn knechten, de profeten, geopenbaard heeft". Daniël was in Babel overste van de sterrenkijkers (Daniël 2:48; 5:11), en hij lijkt de Babylonische sterrenkunde van haar afgoderij te hebben gezuiverd en met Gods profetisch Woord te hebben verbonden; langs die weg is de kennis wel tot de wijzen uit het Oosten gekomen, die in de ster de vervulling zagen van "er zal een ster voortgaan uit Jakob" (Numeri 24:17).³¹ Het is niet ondenkbaar dat God aan de christelijke geleerden van het Westen eeuwen later iets dergelijks heeft laten zien met betrekking tot de tijden tot Zijn wederkomst. Laten wij daarom kennisnemen van wat zij werkelijk hebben geschreven.

8.2 Verantwoording: wat in hun werken staat en wat eraan wordt toegeschreven

Over de theologische geschriften van Newton, en in mindere mate over Kepler en Guinness, is de laatste jaren veel in omloop gekomen, vooral op het internet en in samenvattingen die met behulp van kunstmatige intelligentie zijn gemaakt, dat in hun werken niet te vinden is: een "215-jarige puls" die aan Newton wordt toegeschreven, een "heilige heptade", woordelijke aanhalingen uit de Yahuda-handschriften over "drie graden" precessie en over "de helft van de periode", en uitspraken van Kepler en Guinness over "de helft" die in geen uitgave zijn na te slaan. Ik heb in dit hoofdstuk alleen opgenomen wat in de gedrukte werken en in de gecatalogiseerde handschriften controleerbaar is, en ik noem bij elk gegeven de vindplaats. Wie meer wil, kan de handschriften van Newton zelf raadplegen: zij zijn door het Newton Project van de universiteit van Oxford online uitgegeven.³² De reden voor deze strengheid is eenvoudig: een rekensom die op Gods Woord rust, heeft geen steun nodig van een aanhaling die niet bestaat, en zulke aanhalingen maken het ware ongeloofwaardig.

³¹ Vgl. E.W. Bullinger, Het getuigenis van de sterren, <https://theologienet.nl/bestanden/bullinger-e-w-het-getuigenis-van-de-sterren.pdf>.

³² The Newton Project, <https://www.newtonproject.ox.ac.uk/>; de theologische handschriften van de Yahuda-verzameling berusten in de Nationale Bibliotheek van Israël, <https://www.nli.org.il/en/discover/humanities/isaac-newton>.

8.3 Josephus en Ussher: de 215 jaar in de tijdrekening

Josephus rekende, zoals wij zagen, met 430 jaar vanaf de komst van Abraham in Kanaän en 215 jaar vanaf de komst van Jakob in Egypte. De Ierse aartsbisschop James Ussher (1581-1656), anglicaans aartsbisschop van Armagh en primaat van heel Ierland, een talenwonder dat Hebreeuws, Syrisch en Arabisch beheerste en een verwoed verzamelaar van handschriften, deed hetzelfde. In zijn *Annales Veteris Testamenti* (1650), waarin hij door het minutieus optellen van de geslachtsregisters en het koppelen aan bekende ankerpunten de schepping dateerde op de avond vóór zondag 23 oktober 4004 voor Christus, stelde hij de roeping van Abraham in 1921, de komst van Jakob in Egypte in 1706 en de uittocht in 1491 voor Christus: 430 jaar van de belofte tot de uittocht, waarvan 215 in Egypte.³³ Wat vandaag dikwijls als onwetenschappelijk wordt afgedaan, was in de zeventiende eeuw een hoogstandje van rekenkundige nauwkeurigheid, en de indeling 215 + 215 was onder de chronologen van die tijd de gangbare.

8.4 Isaac Newton: de sterren als klok van de geschiedenis

Isaac Newton (1643-1727) wordt beschouwd als een van de invloedrijkste geleerden aller tijden; zijn werk legde de grondslag van de moderne natuurkunde. Wat hij tijdens zijn leven voor het grote publiek verborgen hield, waren zijn theologische en chronologische studies, meer dan de helft van wat hij schreef. Na zijn dood werden zijn papieren onderzocht; de natuurwetenschappelijke geschriften werden bewaard, de godsdienstige en alchemistische als "niet geschikt voor publicatie" ter zijde gelegd, uit vrees dat de naam van de rationele geleerde er schade van zou lijden. Zij bleven twee eeuwen in de familie van de graven van Portsmouth, totdat zij in 1936 bij Sotheby's werden geveild.³⁴ De wereld was toen niet geïnteresseerd; men zag het als de wartaal van een genie. Twee mannen herkenden de waarde: de econoom John Maynard Keynes kocht de alchemistische papieren, de Joodse geleerde en handschriftenverzamelaar Abraham Shalom Yahuda de theologische. Na de dood van Yahuda in 1951 kwamen zij, na een juridische strijd, in 1969 in de Nationale Bibliotheek van Israël te Jeruzalem, waar zij zich nog bevinden.

Twee dingen uit deze handschriften zijn voor onze vraag van belang, en beide zijn goed gedocumenteerd. Het eerste is dat Newton de sterrenhemel werkelijk als klok van de geschiedenis gebruikte. In zijn postuum uitgegeven *Chronology of Ancient Kingdoms Amended* (1728) dateerde hij de tocht van de Argonauten, de Griekse sage van Jason en het Gulden Vlies, met behulp van de precessie van de equinoxen: de zeer trage schommeling van de aardas waardoor het lentepunt in ongeveer 72 jaar één graad langs de dierenriem verschuift. Newton stelde dat de Griekse sterrenbeelden ter ere van de Argonauten waren ontworpen, las uit de overgeleverde stand van de equinoxen in het midden van de Ram af hoeveel de hemel sindsdien was verschoven, en kwam zo uit op omstreeks 936 voor Christus, waar anderen de tocht omstreeks 1250 plaatsten. Daarmee kortte hij de Griekse geschiedenis in en bracht hij haar in overeenstemming met de Bijbelse tijdrekening van Salomo en de aartsvaders; voor Newton was de Bijbel de oudste en betrouwbaarste bron van de menselijke geschiedenis.³⁵ Het tweede is zijn berekening van het jaar 2060. In een handschrift uit omstreeks 1704 telde Newton de 1260 jaar

³³ James Ussher, *Annales Veteris Testamenti* (1650); Engelse uitgave *The Annals of the World*, Londen 1658, Project Gutenberg nr. 70417.

³⁴ Cambridge University Library, Newton Papers, <https://cudl.lib.cam.ac.uk/collections/newton/1>; The Newton Project, "The Sotheby sale", <https://www.newtonproject.ox.ac.uk/history-of-newtons-papers/sotheby-sale>.

³⁵ Isaac Newton, *The Chronology of Ancient Kingdoms Amended*, Londen 1728, hoofdstuk I; Project Gutenberg nr. 15784, <https://www.gutenberg.org/ebooks/15784>.

van Daniël en Openbaring, naar het jaar-dagbeginsel, op bij het jaar 800, waarin met de kroning van Karel de Grote de wereldlijke macht van het pausdom begon, en schreef hij dat het einde van die periode "later kan komen, maar ik zie geen reden waarom het eerder zou komen": 2060.³⁶ Newton wilde daarmee uitdrukkelijk niet de wederkomst dateren, maar de speculaties van tijdgenoten die het einde veel eerder verwachtten, de mond snoeren.

Newtons overtuiging dat de schepping en de geschiedenis uit één hand komen, heeft hij zelf in de tweede uitgave van zijn hoofdwerk uitgesproken: "Dit allerschoonste stelsel van de zon, de planeten en de kometen kon alleen voortkomen uit de raad en de heerschappij van een verstandig en machtig Wezen."³⁷ Of Newton in zijn chronologische tabellen met het getal 215 heeft gerekend, heb ik niet kunnen nagaan; gezien zijn afhankelijkheid van de tijdrekening van zijn tijd is het waarschijnlijk, maar ik geef het niet als feit. Wat wel een feit is, en wat mij bij de rekensommen van hoofdstuk 7 trof, is een eenvoudige rekenkundige nabijheid: bij een precessie van één graad per 72 jaar verschuift de hemel in 215 jaar bijna precies drie graden ($3 \times 72 = 216$). Ik geef dat als een opmerkelijkheid, niet als een bewijs.

8.5 Johannes Kepler: de grote conjuncties

Johannes Kepler (1571-1630), geboren te Weil der Stadt bij Stuttgart en overleden te Regensburg, ontdekte de elliptische banen van de planeten en legde de grondslag voor de studie van de "grote conjuncties": de samenstanden van Jupiter en Saturnus, die ongeveer elke twintig jaar plaatsvinden en in de dierenriem een driehoekig patroon beschrijven, het trigoon.³⁸ Na ongeveer tweehonderd jaar verspringt het punt van samenstand van de sterrenbeelden van het ene element naar die van het volgende, van vuur naar aarde, van aarde naar lucht, en na ongeveer achthonderd jaar begint een nieuw vurig trigoon. Kepler schreef zijn *De Stella Nova* (1606) naar aanleiding van de grote conjunctie van 1603 in de Boogschutter, het begin van een nieuw vurig trigoon, en van de nieuwe ster die in 1604 daarbij verscheen. Daarin stelde hij een reeks op van de beginpunten van vurige trigonen door de geschiedenis en verbond hij die met grote keerpunten: de schepping, Henoch, de zondvloed, Mozes en de uittocht, de profeten, de geboorte van Christus, Karel de Grote, en zijn eigen tijd. In een afzonderlijk geschrift betoogde hij dat de ster van Bethlehem samenhang met de grote conjunctie van Jupiter en Saturnus in de Vissen in het jaar 7 voor Christus, gevolgd door een nieuwe ster, zoals hij die in 1604 zelf had gezien.³⁹ Kepler zag de hemel dus als de klok van God die de keerpunten van de geschiedenis aangeeft. Zijn maat was daarbij niet 215 maar ongeveer tweehonderd jaar per trigoon; wie de 215 jaar van de Bijbel naast Keplers trigoon legt, ziet een verwante, maar geen gelijke maat.

³⁶ Yahuda MS 7.3g, fol. 13v; besproken in Stephen D. Snobelen, "Isaac Newton, the Apocalypse and 2060 A.D.", <https://isaac-newton.org/wp-content/uploads/2013/06/newton-the-apocalypse-and-2060-ad.pdf>.

³⁷ Isaac Newton, *Philosophiae Naturalis Principia Mathematica*, 2e uitgave 1713, Scholium Generale.

³⁸ Wikipedia, "Johannes Kepler", https://nl.wikipedia.org/wiki/Johannes_Kepler.

³⁹ Johannes Kepler, *De Stella Nova in pede Serpentarii*, Praag 1606; *De Jesu Christi Servatoris nostri vero anno natalitio*, 1606/1614.

DE TRIGONO IGNEO. 29				Utilitas doctrinae Trigono- rum in bi- storia aen- tis mundi.
Memorable verò est, in ipsos ferè periodorum articulos incidere præcipuas Epochas: quo nomine plurimum delector hac Trigonorū serie, & quodam quasi temporum compendio, ad memoriam juvandam utilissimo. Puto etiam pleriq; hujus ætatis fore gratissimum: eo quod in unum ejus articulum etiam hæc nostra ætas incidat.				
Ducit autem familiam igneus, cum ob hoc ipsum, quod de Epochis dixi; tum ob id etiam, quia principium habet cum principio Arietis commune, quod est inter Cardinalia præcipuum.				
Accipe in Tabella rotundis, minimèque præcis numeris, quibus sæculis igneus Trigonus inierit.				
Pe- rio- di.	Anni ante Christum.	Re- rum ori- gines.	Persona insignes.	Res coincidentis: tu Le- ctor cave, à Trigonis effe- ctus dixeris.
1	4000	000	Adam.	Creatio Mundi.
2	3200	800	Enoch.	Latrocinia, urbes, artes, Ty-
3	2400	1600	Noah.	Diluvium. (rannis.
4	1600	2400	Moses.	Exitus ex Agypto. Lex.
5	800	3200	Esaïas.	Ara Græcorum, Babylo- norum, Romanorum.
6	Post Christum.	4000	Christus Dominus.	Monarchia Romana, Re- formatio orbis.
7	800	4800	Carolus Magnus.	Imperium Occidentis & Saracenorum.
8	1600	5600	Rodol- phus II.	Vita, fata, & vota nostra, qui hæc disserimus.
9	2400	6400		Ubi tunc nos, & modò flo- rentissima nostra Germa- nia? Et qui nam successo- res nostri? an & memo- res nostri erunt? Siqui- dem mundus duraverit.
Huc usque progressus dubitatio excipit de genuino principio huius Trigoni ignei. Nam si medios motus spectemus, conjunctio media seu iuncta à Cardano reponitur in annum 1583: in ipso puncto Arietis. Et pulchrū quidem, Trigono principium dare à conjunctione, quæ est vicina puncto Cardinali, quorum unum est in qualibet triplicitate.				Unde ini- tium Tri- guitatis igneæ ju- mendum.
D 3				Verum

Bladzijde uit *De Stella Nova* van Kepler (1606), waarin hij de Bijbelse geschiedenis aan de hand van de grote conjuncties bespreekt.

8.6 Henry Grattan Guinness en het jaar 1917

In de negentiende eeuw nam de Ierse evangelist en historicist Henry Grattan Guinness (1835-1910) de fakkel over.⁴⁰ In *The Approaching End of the Age* (1878) en *Light for the Last Days* (1886) betoogde hij dat de profetische tijdperken van de Schrift geen willekeurige tijdmaten zijn, maar samenvallen met de grote sterrenkundige cycli van zon en maan, en dat de sterrenkunde de dienaar van de tijdrekening is en de tijdrekening de sleutel tot de profetie.⁴¹ Zijn grondslag waren de "zeven tijden" van Daniël 4 en Leviticus 26: zeven maal een profetische tijd van 360 jaar is 2520 jaar, volgens hem de duur van "de tijden der heidenen" waarin Jeruzalem door vreemde machten wordt overheerst. Als beginpunt nam hij de opkomst van Nebukadnezar en de eerste wegvoering, 604 voor Christus; 2520 jaar later, met inachtneming van het ontbrekende jaar nul, is 1917. Guinness merkte bovendien op dat 2520 maanjaren 75 jaar korter zijn dan 2520 zonnejaren, en dat Daniël aan het einde van zijn boek juist 30 en 45 jaar, samen 75, boven de 1260 noemt (Daniël 12:11-12); en dat 1335 maanjaren, gerekend vanaf de Hidjra in 622, eveneens in 1917 uitkomen. Zo wees hij in de jaren tachtig van de negentiende eeuw het jaar 1917 aan als een sluitjaar van de overheersing van Jeruzalem.

Zeven jaar na zijn dood bleek de kracht van die aanwijzing. Op 2 november 1917 gaf de Britse regering de Balfour-verklaring uit, de eerste officiële erkenning van een Joods nationaal tehuis in Palestina, en op 11 december 1917, tijdens het Joodse Chanoeekafeest, trad generaal Edmund Allenby te voet en zonder een schot te lossen Jeruzalem binnen, waarmee vierhonderd jaar

⁴⁰ Historicism.com, "Haynes, Guinness essay", <https://www.historicism.com/essays/haynes-guinness-essay>.

⁴¹ H. Grattan Guinness, *The Approaching End of the Age*, Londen (Hodder and Stoughton) 1878, deel IV; *Light for the Last Days*, Londen 1886.

Ottomaanse heerschappij over de stad eindigde. Tijdgenoten zagen daarin de vervulling van Guinness' berekening. Wat men van de historicistische methode ook denke, het staat vast dat een rekenmethode, decennia tevoren gepubliceerd, een jaar aanwees dat voor Jeruzalem een keerpunt werd. Dat maakt de vraag legitiem wat dezelfde methode over onze eigen dagen zegt.

8.7 Van 691 naar 1981 en 2026: de 1290 en de 1335 jaar

Het jaar-dagbeginsel is de schaalverdeling van de profetie: "elk jaar voor elke dag" (Numeri 14:34), "Ik heb u gegeven elken dag voor elk jaar" (Ezechiël 4:6). Het is bewezen door de zeventig weken van Daniël, die tot op het jaar nauwkeurig op de komst van de Messias uitliepen, en Newton en Guinness rekenden ermee. Aan het einde van zijn boek noemt Daniël twee getallen:

Daniël 12:11-12 *En van dien tijd af, dat het gedurig offer zal weggenomen, en de verwoestende gruwel zal gesteld zijn, zullen zijn duizend tweehonderd en negentig dagen. Welgelukzalig is hij, die verwacht en raakt tot duizend driehonderd vijf en dertig dagen.*

Alles hangt af van het beginpunt: het oprichten van de verwoestende gruwel op de heilige plaats. De preteristen plaatsen die gruwel in 167 voor Christus, maar Jezus zei nadien dat zij nog komen moest (Matthéüs 24:15), en de 1290 en 1335 passen niet op de Makkabese opstand. De futuristen trekken het wegnemen van het offer (70 na Christus) en de gruwel (toekomst) uit elkaar met een gat van tweeduizend jaar, terwijl de tekst ze als één beginpunt geeft, en zij moeten een derde tempel veronderstellen die Daniël 12 niet noemt. De historicistische lezing verbindt de leegte van de tempelberg na het jaar 70 rechtstreeks met het bouwwerk dat er sindsdien staat: de Rotskoepel. Binnen in dat gebouw staat in Koefisch schrift, in mozaïek van goud en blauw aan het einde van een lange tekst uit de Koran, het jaartal 72 na de Hidjra, dat overeenkomt met 691 (of het begin van 692) naar onze jaartelling. Het is het enige harde jaartal dat lichamelijk in het gebouw staat; een latere kalief, al-Ma'moen, verving de naam van de bouwer, Abd al-Malik, door de zijne, maar vergat het jaartal aan te passen, zodat het bouwjaar altijd duidelijk is gebleven.⁴² In mijn afzonderlijke studie over de Rotskoepel heb ik deze lezing uitvoerig verantwoord; hier volsta ik met de rekensom.

De inscriptie in Koefisch schrift in de Rotskoepel, met het jaartal 72 na de Hidjra.

⁴² Harvard University, tentoonstelling over het Koefisch schrift, https://cb51-16.omeka.fas.harvard.edu/exhibits/show/-kufic_script/-monuments.

Gerekend vanaf 691 komt 1290 jaar uit op 1981, en 1335 jaar op 2026. Op 30 juli 1980 nam de Knesset de Jeruzalemwet aan, waarin Jeruzalem officieel tot de ongedeelde hoofdstad van Israël werd verklaard; het Joodse jaar waarin dat gebeurde loopt door tot in 1981. Voor wie het jaardagbeginsel aanvaardt, markeert dat het einde van de 1290 jaar: de vreemde overheersing verliest haar aanspraak op de stad. De 45 jaar daarna, tot 2026, zijn dan de tijd van het "verwachten en raken tot" de 1335 jaar, waarover het welgelukzalig wordt uitgesproken. Ik geef deze rekensom als de mijne, in de lijn van de methode van Guinness; zij is niet van Newton, die met andere beginpunten werkte.

Periode van Daniël 12	Beginpunt	Eindjaar	Wat er gebeurde
1260 jaar	691 (Rotskoepel)	1951	De jonge staat Israël (1948) verankerd; de eerste grote terugkeer
1290 jaar	691	1981	Jeruzalem bij wet tot ongedeelde hoofdstad verklaard (Jeruzalemwet, 30 juli 1980)
1335 jaar	691	2026	Het "welgelukzalig" van Daniël 12:12; het jaar waarop deze studie uitkomt

8.8 Wat de hemel in 2026 aanwijst

Het jaar 2026 is niet alleen het jaar van een rekensom. Op 20 februari 2026 vond een sterrenkundige gebeurtenis plaats die zeldzaam is: de samenstand van Saturnus en Neptunus op het lentepunt, de graad 0 van de Ram, het punt waar de zon staat bij het begin van de lente en waar de dierenriem begint. Saturnus en Neptunus komen ongeveer elke 36 jaar samen, maar niet op het lentepunt; de vorige samenstanden vielen in 1989 (in de Steenbok, het jaar van de val van de Berlijnse Muur), in 1952-1953 (in de Weegschaal) en, opmerkelijk genoeg, in 1917 (in de Leeuw, het jaar van Balfour en Allenby). Dat beide planeten in 2026 juist op het beginpunt van de dierenriem samenkomen, wordt door sterrenkundigen als bijzonder aangemerkt, en in de wereld van de astrologie, waaraan wij ons niet overgeven, spreekt men er van een "nieuw begin" en zelfs van een "reset". Ik haal dat niet aan om de astrologie enig gezag te geven, maar omdat het feit zelf, de samenstand op het nulpunt van de hemel, vaststaat, en omdat Genesis 1:14 zegt dat de lichten des hemels tot tekenen en tot gezette tijden zijn gegeven.

Ook een tweede waarneming geef ik als waarneming. Tussen 1917 en 2026 liggen 109 jaar, ongeveer de helft van de 215 jaar die als rode draad door de tijdrekening van Abraham tot Jozua loopt. Wat in 1917 in het verborgene begon, de kiem van het herstel van Israël, is een eeuw later voor de hele wereld zichtbaar en onomkeerbaar geworden. Meer wil ik daaruit niet afleiden. Newton noemde 2060 als het jaar waarna hij de rust verwachtte; hij heeft nooit 2026 genoemd, en ik leg hem dat jaar niet in de mond. Wat ik wel zeg, is dit: **drie van elkaar onafhankelijke lijnen, de 1335 jaar vanaf de Rotskoepel, de samenstand op het lentepunt en de halvering van de 215 jaar sinds 1917, komen in 2026 samen; het is aan de lezer om te "verwachten en te raken tot" wat de HEERE in dit jaar doet, en het is aan God alleen om het te vervullen.**

Slot: de wijzen uit Perzië en de gruwelen van Babylon

Elam

In de spanningen met Iran van 2026 komen enkele profetische lijnen samen. Elam is de Bijbelse naam voor het oude Perzië van Daniël, en daarover is geprofeteerd:

Jeremia 49:38-39 *En Ik zal Mijn troon in Elam stellen; en zal den koning en de vorsten van daar vernielen, spreekt de HEERE; maar het zal geschieden in het laatste der dagen, dat Ik Elams gevangenis wenden zal, spreekt de HEERE.*

Het is opmerkelijk dat de wijzen die de Koning der Joden kwamen huldigen, uit het Oosten, uit Perzië, kwamen, terwijl de leiders in Jeruzalem Hem niet herkenden; en dat Iran nu de grootste tegenstander van Israël is. Terwijl het Westen zijn christelijke wortels loslaat, zien wij in Iran een terugkeer naar de bron. Volgens zendingsorganisaties zijn in Iran in de afgelopen veertig jaar meer mensen tot geloof gekomen dan in de veertienhonderd jaar daarvoor; de directeur van Frontier Alliance International noemt de Iraanse kerk de snelst groeiende ter wereld, zonder gebouwen, zonder bankrekeningen, zonder centraal leiderschap, en tekent aan dat de vervolging de gelovigen tot des te meer gebed drijft.⁴³ Het is alsof de geschiedenis zich herhaalt: de wijzen uit het Oosten zijn weer onderweg, niet met goud en wierook op kamelen, maar met een diep, ondergronds geloof dat dwars door de politieke spanning en de oorlog heen gaat.

Babylon

Anderzijds zien wij de zonden van Babylon, dat is Europa, tot een hoogtepunt komen: de wettelijke instelling van Sodoms zonde als burgerlijk "huwelijk", de genderideologie en de regenboogcultus, de hoogste verwording van de eindtijd. Waar de regenboog in Genesis het teken was van Gods verbond en trouw, wordt hij nu gebruikt als zinnebeeld van de menselijke autonomie over identiteit en seksualiteit; voor wie God vreest, is dit de uiterste hoogmoed tegenover de Schepper. De Schrift spreekt van een geslacht dat zijn zonde "als Sodom" vrij uitsprekt en niet verbergt (Jesaja 3:9); de trots, "pride", waarmee deze levenswijze wordt gepresenteerd, is het teken dat dit hoerachtige deel van de wereld, met zijn Roomse kerk, zijn atheïsme en zijn evolutieleer, zijn welvaart en zijn decadentie, aan zichzelf is overgelaten. Europa loopt wereldwijd voorop in het wettelijk verankeren van deze ideologie; in het licht van Openbaring 17 is het de vleeswording van de gruwelen waarover die tekst spreekt.

Openbaring 17:5 *En op haar voorhoofd was een naam geschreven, namelijk Verborgenis; het grote Babylon, de moeder der hoererijen en der gruwelen der aarde.*

Wanneer Jezus over de tekenen van de laatste dagen spreekt, verwijst Hij naar de dagen van Noach: "En gelijk het geschied is in de dagen van Noach, alzo zal het ook zijn in de dagen van den Zoon des mensen" (Lukas 17:26). Zoals de regenboog na de zondvloed kwam als teken van genade, zien wij nu de omkering: de regenboog misbruikt als teken van wat voor God een gruwel is. Het Europa waar het eeuwenlange antisemitisme in de Holocaust culmineerde, blijkt zich voor die bloedschuld niet meer te schamen. De massale betogingen in Europese hoofdsteden waarin openlijk tot de vernietiging van Israël wordt opgeroepen, tonen dat de bloedschuld van het verleden niet tot blijvende bekering heeft geleid, en de snelheid waarmee Europese instellingen

⁴³ Christelijk Nieuws, "De Iraanse kerk is de snelst groeiende kerk ter wereld", 29 juni 2019, <https://christelijknieuws.nl/2019/06/29/de-iraanse-kerk-is-de-snelstgroeiende-kerk-ter-wereld/>.

Israël veroordelen, sneller dan zij het terrorisme bestrijden, bewijst dat de oude wortels van het antisemitisme springlevend zijn. De weigering zich voor de Schepper te buigen en de weigering het volk van God werkelijk te beschermen, brengen Europa in de positie die in Openbaring 17 en 18 is beschreven.

Openbaring 18:8 *Daarom zullen haar plagen op een dag komen, namelijk dood, en rouw, en honger, en zij zal met vuur verbrand worden; want sterk is de Heere God, Die haar oordeelt.*

Openbaring 18:24 *En in dezelve is gevonden het bloed der profeten en der heiligen, en al dergenen, die gedood zijn op de aarde.*

Kan God dit alles nog langer dulden?

Openbaring 18:5 *Want haar zonden zijn de ene op de andere gevolgd tot den hemel toe, en God is harer ongerechtigheden gedachtig geworden.*

Dik Aangeenbrug, 2026

Geraadpleegde bronnen

Primaire bronnen

Bijbel, Statenvertaling; Septuaginta en Samaritaanse Pentateuch bij Exodus 12:40; Flavius Josephus, Joodse Oudheden II, 15, 2.

International Military Tribunal, Nuremberg Trial Proceedings, deel 7, 19 februari 1946 (Avalon Project, Yale Law School).

VN-Veiligheidsraad, resolutie 2334 (2016); Algemene Vergadering, resoluties 181 (1947) en 77/247 (2022); Internationaal Gerechtshof, advies van 19 juli 2024 (zaak 186); Hof van Justitie van de Europese Unie, arrest van 12 november 2019 (Psagot).

James Ussher, Annales Veteris Testamenti (1650); Isaac Newton, The Chronology of Ancient Kingdoms Amended (1728) en Principia, Scholium Generale (1713); Newton, Yahuda MS 7.3g (Nationale Bibliotheek van Israël); Johannes Kepler, De Stella Nova (1606); H. Grattan Guinness, The Approaching End of the Age (1878) en Light for the Last Days (1886).

Literatuur

Bullinger, E.W., Getallen in de Bijbel (Everread); Het getuigenis van de sterren.

Friedländer, S., Nazi-Duitsland en de Joden (Nederlandse uitgave).

Snobelen, S.D., "Isaac Newton, the Apocalypse and 2060 A.D.", Canadian Journal of History 38 (2003).

Wiesel, E., Nacht.

Digitale bronnen

Amnesty International; BBC News; Blue Letter Bible; Christelijk Nieuws; Christenen voor Israël; Hart4Israel; Historicism.com; Jewish Virtual Library (Harrison Report; soap allegations); JNS; Messianic Bible; The Newton Project (Oxford); Nationale Bibliotheek van Israël; OCHA; Het Parool; The Rights Forum; UNESCO; UNISPAL; United States Holocaust Memorial Museum; Wikipedia; Yad Vashem (Valley of the Communities; DP-kampen; Survivors' Declaration).